रातो खबर

Ratokhabar weekly

साप्ताहिक

वर्ष ३, अङ्क ४१, पूर्णाङ्क १३६ | २०७४ चैत १४ गते बुधबार | Wednesday, 28 March 2018 | www.eratokhabar.com | मूल्य रु. १०

नेता विरहीलाई पितृशोक नेकपाद्वारा श्रद्धाञ्जली

■ रातो खबर संवाददाता/काठमाडौं

नेपाल कम्युनिस्ट पार्टीका पोलिटब्युरो सदस्य तथा पूर्वी कमान्ड इन्चार्ज विरहीको बुबा प्रेमनारायण सापकोटाको ९१ वर्षको उमेरमा निधन भएकोप्रति नेकपाका स्थायी समिति सदस्य तथा प्रवक्ता प्रकाण्डले एक प्रेस ... बाँकी पृष्ठ ७ मा

जनसत्ताद्वारा जनप्रतिनिधिहरूलाई चेतावनी

■ रातो खबर संवाददाता/काठमाडौं

स्थानीय जनसत्ताका प्रतिनिधिले बर्दियाका सबै जनप्रतिनिधिहरूलाई राजिनामा गर्न चेतावनीसहितका पत्र पठाएका छन् । जिल्लाका आठओटै स्थानीय तहका प्रमुखको हातमा सोमबार यस्तो चेतावनीसहितको पत्र पुगेको हो । देशमा समानान्तर सत्ताअभ्यास गरिरहेको नेकपाद्वारा गठित जिल्ला जनपरिषद् बर्दियाका प्रमुख टिकाराम चौधरीले हस्ताक्षर गरेको पत्र पुगेसँगै त्यसक्षेत्रका जनप्रतिनिधिहरूबीच खैलाबैला मच्चिएको जनाइएको छ । राजापुरको नगरपालिकाका मेयर शिवप्रसाद थारुसहित सबै स्थानीय तहका प्रमुखहरूले राजीनामा मागिएको पत्र पाएको स्वीकार गरेका छन् । पत्रमा सरकारले लोकतन्त्रको नाममा फासिवादको अभ्यास गरेको स्थानीय सरकारका प्रमुखहरू आफैँ व्यापारी, ठेकेदार, व्यावसायी बनेको र सिंहदरबारदेखि स्थानीय गाउँ, टोल-टोलमा भ्रष्टाचार कालो बजारी मौलाएको उल्लेख गरिएको छ। जनप्रतिनिधिहरूले राजनीतिक तथा ... बाँकी पृष्ठ ७ मा

प्रम केपी ओलीको ६ बुँदे

जनविरोधी र भ्रष्टाचारीको संरक्षण

■ रातो खबर संवाददाता/काठमाडौं

भारतको भ्रमणको तयारीमा रहेका खड्गप्रसाद ओलीले मंगलबार दिउँसो कुटनीतिक नियोगका प्रमुख र विकास साझेदारहरूलाई बालुवाटारमा बोलाएर दिवाभोज दिएका थिए । ओलीले उनीहरूलाई बोलाएर भोज मात्र दिएनन् कि उनको सरकारका प्राथमिकता विषय भनेर ६ वटा बुँदा पेश गरेका थिए । उनले सार्वभौमसत्ता, लोकतन्त्रप्रति प्रतिबद्धता, सामाजिक न्याय र समानता, स्थिरता, सुशासन र जनताको आकांक्षा सम्बोधनलाई यो सरकारले प्राथमिकता दिने बताएका थिए । अंग्रेजी भाषामा तयार पारिएको १५ पृष्ठ लामो उनको भाषणका शब्दहरू जनप्रिय लाग्दछन् ।

केपी ओलीले सरकार रोहण गरेको ४५ दिन पुग्दैछ । उनको मन्त्रीमण्डलको बैठक धेरैपटक बसिसकेको छ । ओलीको मन्त्रीमण्डलको बैठकले जनताका आधारभूत आवश्यकता परिपूर्ति गर्ने कुनै पनि निर्णय गरेका छैनन् । उनी, उनका सहयात्री प्रचण्ड र उनीहरूका मन्त्रीहरूले दिनदिनैजसो भाषण गर्ने गरेका छन् । उनीहरूका भाषण र केपी ओलीको प्रतिबद्धता प्रतिलिपिहरू मात्र हुन् ।

ओली भारतबाट फर्किएर आएपछि दिल्लीमा तयार भएको ड्राफ्टको आधारमा यिनीहरूले नै बनाएको संविधान संशोधन गर्रिँदैछ । यदि उनीहरूले सोचेअनुसार संविधान संशोधन भयो भनें त्यसमा समावेश गरिएका प्रावधानहरू राष्ट्रघाती रहेका छन् । त्यसमा राखिएका प्रावधानले लाखौं गैर-नेपालीले नागरिकता पाउनेछन् । सिमाङ्कन र नामाङ्कनको नाममा नेपालमाथिको भारतीय प्रभाव अझ बढेर जानेछ । ... बाँकी पृष्ठ ७ मा

किसानको अध्यक्षमा सिंह

■ रोहित ढकाल

अखिल नेपाल किसान संघ (क्रान्तिकारी) को दोस्रो राष्ट्रिय भेला सिराहाको लाहानमा सम्पन्न भएको छ । भेलाले सविता सिंहलाई अध्यक्षमा चयन गर्दै ३५ सदस्यीय केन्द्रीय कार्यसमिति गठन गरेको छ। भेलाको उद्घाटन गर्दै नेपाल कम्युनिस्ट पार्टीका केन्द्रीय सदस्य तथा जनकपुर ब्युरो इन्चार्ज सन्देश पौडेलले कम्युनिस्ट आन्दोलनमा किसानहरूले खेलेको गौरवमय इतिहासको स्मरण गर्दै पूर्वी तराईले नेपालकै विशाल किसान आन्दोलनको नेतृत्व गरेको बताए। उनले किसान आन्दोलनका नेता भीमदत्त पन्त, रामवृक्ष यादव, सूर्यनारायण यादव, जयगोविन्द शाह, ऋषिराज देवकोटाजस्ता होनहार योद्धाहरूले उठाएका मुद्दाहरू अझै पूरा नभएको बताउँदै उहाँहरूको सपना पूरा गर्न सबै श्रमजीवि किसानहरूलाई नयाँ प्रविधि एवं नयाँ विचारका साथ एकीकृतजनक्रान्तिमा गोलबन्द हुन आग्रह गरे । भेलामा नेकपाका वैकल्पीक केन्द्रीय सदस्य देवनारायण शाह, सिरहा इन्चार्ज अनुकूल सेक्रेटरी साहस, सप्तरी इन्चार्ज आकाश, ब्युरो सदस्य तीर्थ र सहिद परिवारबाट समुद्रादेवी यादवको उपस्थिति रहेको थियो । 'किसान आन्दोलनलाई नयाँ उचाइमा उठाऔं, दलाल र भूमाफियाहरूको सम्पत्ति राष्ट्रियकरण गरौं ।' मूल नाराका साथ सम्पन्न भएको उक्त भेलामा देशका विभिन्न जिल्लाहरूबाट किसान प्रतिनिधिहरू सहभागी थिए । सविता सिंहको अध्यक्षता सम्पन्न भेलाको संचालन जयरूप बडुवालले गरेका थिए ।

उत्तर कोरियाली सर्वोच्च नेता चीनमा

■ रातो खबर संवाददाता/काठमाडौं

विश्वका दुई ठूला महाशक्ति राष्ट्र मानिने अमेरिका र चीनबीच व्यापारिक युद्ध चलिरहेका बेला उत्तर कोरियाली सर्वोच्च नेता किम जोङ उन रेल चढेर चीन भ्रमण गरेको भन्ने समाचारलाई लिएर अन्तर्राष्ट्रिय समाचार संस्थाहरूले मंगलबार दिनभर विभिन्न तथ्य र दावी गरे । उनको चीन भ्रमणसम्बन्धी सबैभन्दा पहिलो समाचार जापानमा रहेको निप्पोन न्यूज नेटवर्क नामक टिभीबाट प्रशारण भएको थियो । त्यसपछि अमेरिकी समाचार संस्था सिएनएनले रेल चढेर उत्तर कोरियाली सर्वोच्च नेता उन चीनको राजधानी बेइजिङ पुगेको समाचार बाहिर ल्याएको छ। अर्को अन्तर्राष्ट्रिय समाचार संस्था बीबीसीले पनि उन रेल चढेर चीन भ्रमण गरेको हुन सक्ने बलियो सम्भावना रहेको औंल्याएको छ । विदेश भ्रमण नगर्ने र अन्य देशहरूसँग खासै सम्पर्क राख्न पनि नचाहने भनिएका नेता

किम जोङ उन रेल चढेर चीन आएको खबरले विश्वभरि नै तरंग ल्याइदिएको छ । मंगलबार चीनको राजधानी बेइजिङमा अवस्थित ग्रेटहल अफ दि पिपुल्सको गेस्टहाउसमा उच्च सुरक्षाका साथ भिआईपी बास बसेको, चीनमा अत्यधिक सुरक्षा सतर्कता ... बाँकी पृष्ठ ७ मा

ओलीको घरमा पुर्जी !

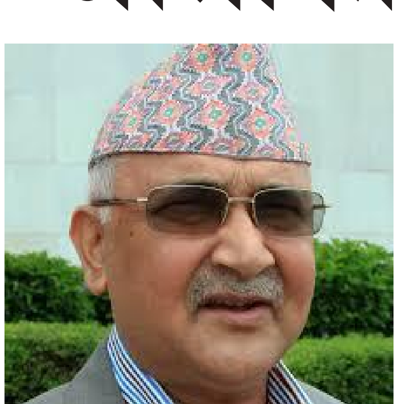

■ रातो खबर संवाददाता/काठमाडौं

केन्द्रीय जनअदालत रोल्पाले प्रधानमन्त्री तथा नेपाल कम्युनिस्ट पार्टी(एमाले) का अध्यक्ष खड्गप्रसाद ओलीको नाममा उनको बालकोटस्थित निवासमा पुर्जी काटेको सूचना प्राप्त भएको छ । रातोखबरलाई प्राप्त बाँकी पृष्ठ ४ मा

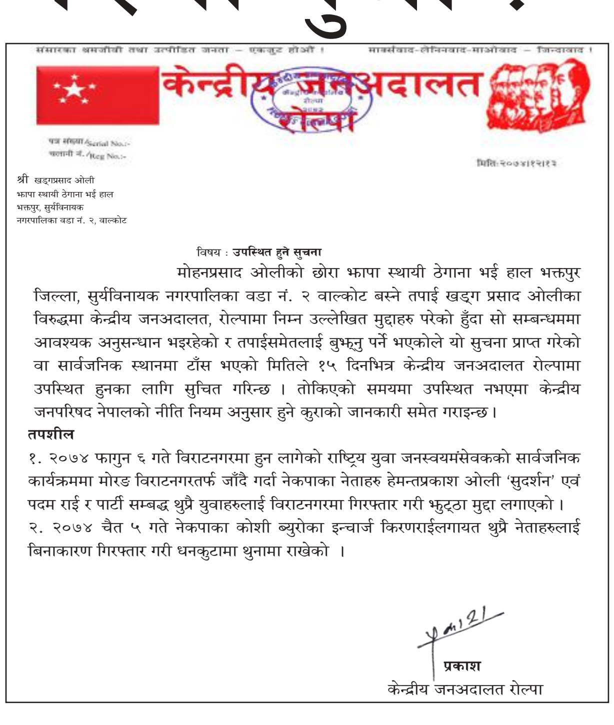

संसारका श्रमजीवी तथा उत्पीडित जनता – एकजुट होऔं ! मार्क्सवाद-लेनिनवाद-माओवाद – जिन्दावाद !

केन्द्रीय जनअदालत रोल्पा

पत्र संख्या/Serial No.:-
चलानी नं./Reg No.:-

मिति:२०७४।१२।१२

श्री खड्गप्रसाद ओली
झापा स्थायी ठेगाना भई हाल
भक्तपुर, सुर्यविनायक
नगरपालिका वडा नं. २, वाल्कोट

विषय : **उपस्थित हुने सुचना**

मोहनप्रसाद ओलीको छोरा झापा स्थायी ठेगाना भई हाल भक्तपुर जिल्ला, सुर्यविनायक नगरपालिका वडा नं. २ वाल्कोट बस्ने तपाई खड्ग प्रसाद ओलीका विरुद्धमा केन्द्रीय जनअदालत, रोल्पामा निम्न उल्लेखित मुद्दाहरु परेको हुँदा सो सम्बन्धममा आवश्यक अनुसन्धान भइरहेको र तपाईसमेतलाई बुझ्नु पर्ने भएकोले यो सुचना प्राप्त गरेको वा सार्वजनिक स्थानमा टाँस भएको मितिले १५ दिनभित्र केन्द्रीय जनअदालत रोल्पामा उपस्थित हुनका लागि सुचित गरिन्छ । तोकिएको समयमा उपस्थित नभएमा केन्द्रीय जनपरिषद नेपालको नीति नियम अनुसार हुने कुराको जानकारी समेत गराइन्छ ।

तपशील

१. २०७४ फागुन ६ गते विराटनगरमा हुन लागेको राष्ट्रिय युवा जनस्वयमंसेवकको सार्वजनिक कार्यक्रममा मोरङ विराटनगरतर्फ जाँदै गर्दा नेकपाका नेताहरु हेमन्तप्रकाश ओली 'सुदर्शन' एवं पदम राई र पार्टी सम्बद्ध थुप्रै युवाहरुलाई विराटनगरमा गिरफ्तार गरी झुट्ठा मुद्दा लगाएको ।
२. २०७४ चैत ५ गते नेकपाका कोशी ब्युरोका इन्चार्ज किरणराईलगायत थुप्रै नेताहरुलाई बिनाकारण गिरफ्तार गरी धनकुटामा थुनामा राखेको ।

प्रकाश
केन्द्रीय जनअदालत रोल्पा

पुँजीवादको पुनःअसफलता र सङ्कट

देश/परिवेश

■ विप्लव

सन् १९९० को 'संशोधनवादी समाजवाद' को असफलतापछि चिहानमा पुगेको पुँजीवादले मूर्दाघरबाट लर्खराउँदै उठेर जीवनको धमास छोड्ने जमर्को गऱ्यो तर आफ्नो वैचारिक जीवनको औचित्य गुमाइसकेको पुँजीवाद छोटो समयपछि नै भौतिक अस्तित्वसमेत गुमाउनका लागि पुनः अन्तिम प्राणका लागि छट्पटाउने ठाउँमा पुगेको छ । समाजवादी सत्ता असफलतामा खुसियाली मनाएको २० वर्ष नपुग्दै पुँजीवाद सबैले देख्नेगरी सङ्कटग्रस्त बन्न पुगेको छ। पुँजीवादी व्यवस्था सङ्कटग्रस्त बनेको निष्कर्ष कम्युनिस्ट चिन्तक र राजनीतिज्ञको मात्र होइन्, जसले समाजवाद ढल्दा 'इतिहासको अन्त्य', 'विचारधारात्मक युगको अन्त्य' लेखेका थिए, तिनैले २० वर्षपछि 'पुँजीवादको सङ्कट' लेख्न पुगेका छन् । उनीहरू पुँजीवादलाई कसरी बचाउन सकिन्छ भनेर रात-दिन उपचारका लागि अध्ययनमा जुटेका छन् तर काम चल्ने देखिँदैन । राजनीतिक दुनियाँमा यो एउटा नवीन यथार्थ बनेको छ।

समाजवादको असफलतामा रमाउने कुरा विचारधारात्मक रूपले खासै अर्थपूर्ण थिएन र छैन्। 'समाजवाद' ढालेपछि पुँजीवादले के दिन खोजेको हो ? त्यो प्रमुख विषय हो। 'समाजवाद' ढलेपछि के पुँजीवादले समाजवादले दिन नसकेको केही नयाँ मान्यताहरू दियो त ? के सामाजिक एवम् राजनीतिक क्षेत्रमा मानवजातिलाई नयाँ आदर्श दिन सक्यो त ? पुँजीवादले समाजवाद ढल्दा गरेको शान्ति, स्थिरता र प्रजातान्त्रिक स्वतन्त्रताको सुनिश्चितताको दावी पूरा भयो ? के युद्धविहीन विश्व निर्माण भयो त ? अहं, यस्तो केही पनि भएन। बरु पूर्व-सोभियत सङ्घमा वैज्ञानिक समाजवाद हुँदा कायम रहेको शक्ति सन्तुलन र स्थिरता संशोधनवाद हँदै पुँजीवादमा पतनपछि विश्वमा पुँजीवादी, साम्राज्यवादी, उत्तर-साम्राज्यवादी तत्वहरूको (अमेरिकी नेतृत्वमा) दादागिरी र हस्तक्षेप क्रमशः पृष्ठ ४ मा

सम्पादकीय

दमनको सपना नदेख !

केपी ओलीको नेतृत्वमा बनेको सरकारले दुई तिहाइभन्दा बढी मत ल्याएर समर्थन पाएको हल्ला-खल्ला अहिलेसम्म पनि छ । सरकार गठन भएको यतिका दिन पुगिसक्दा पनि जनताको पक्षमा कुनै पनि निर्णय गर्न सकेको छैन । बाहिर हेर्दा यो सरकार असाध्यै बलियो देखिएको छ तर भित्रभित्र त्यत्तिकै कमजोर पनि रहेको छ । यही देखावटी बलियो र आन्तरिक कमजोर हुनुका कारणले गर्दा एकातिर यो सरकारले नयाँ र जनताका पक्षमा कुनै पनि निर्णय गर्न सकेको छैन भने अर्कोतिर क्रान्तिकारीहरूलाई दबाउनका लागि विभिन्न हर्कतहरू गरिराखेको छ ।

केपी सरकारको गृहमन्त्रीमा आसीन हुन पुगेका रामबहादुर थापा ‘बादल’ ले नेपाल कम्युनिस्ट पार्टीका नेता-कार्यकर्ताहरूलाई गिरफ्तार गर्ने, वारेन्ट जारी गर्ने, कुनै कार्यक्रम गर्न नदिने नीति लिएको छ । यसका साथै, देशैभरि उक्त पार्टीको सांगठानिक गतिविधि, संरचना, नेता-कार्यकर्ताको तथ्याङ्क तयार पार्न आन्तरिक सर्कुलर पठाउने गरेको छ। वर्तमान सरकारको यो रवैया पञ्चायतकालभन्दा कम भएन। रामबहादुर थापा गृहमन्त्री भएपछि मात्र तीनपटक उनले गृहप्रशासन र प्रहरीको तल्लो एकाइसम्म तथ्याङ्क तयार पार्न निर्देशन दिइसकेका छन् । सूचना-सञ्चारको पहुँच भएको यो जमानामा उनीहरूको यो हर्कत कतैबाट पनि लुक्ने कुरा भएन । गत हप्ता उनीहरूका यस्ता सर्कुलर छ्यापछ्याप्ती सञ्चार-माध्यममा आइसकेका छन् ।

इतिहासमा नै प्रचण्ड बहुमत ल्याएको र बलियो भनिएको यो सरकार भारतीय साम्राज्यवादको टेकोमा टिकेको प्रस्टै देख्न सकिन्छ। ओली सरकारको पछिल्लो रवैयाले केही समयपछि नै यो सरकारले आफूलाई टिकाइराख्नका लागि विगतमा जस्तै भारतसँग कुनै न कुनै असमान सन्धि सम्झौता गर्ने देखिन्छ । यसै कामको समायोजन र व्यवस्थापनका लागि केपी ओली भारत भ्रमणमा जाँदैछन् ।

सुनिएको छ, उनी भारतबाट फर्किएपछि मधेसी दलहरूसँग नयाँ नागरिकता वितरण, संविधान संशोधनलगायतका बुँदाहरूमा नयाँ सम्झौता गर्दैछ । मधेसमा नयाँ नागरिकता दिने, मूलरूपमा २०६३/०६४ मा नागरिकता पाएकाहरूका आफन्तहरूलाई पनि नागरिकता दिने प्रावधान राखिँदैछ भन्ने सूचना छ। त्यसैगरी, स्थानीय तहको अधिकार प्रदेशलाई दिने र ती प्रदेशहरूमा विदेशी प्रभाव सहज बनाउने खेल सरकार रहेको देखिन्छ। कर्णालीबाहेक अरू कुनै प्रदेशको नामाङ्कन भएको छैन। त्यसैले भारत गएर आएपछि मधेसी दलहरूको चाहनाबमोजिम नामाङ्कन गर्ने सहमति हुँदैछ। साथै, मधेसी दललाई सरकारमा सामेल गराउने शर्त राखिएको छ। भारतले यो सरकारमा कुनै पनि मूल्यमा आफ्नो प्रतिनिधि पठाउन चाहेको छ। यसको एउटा र मुख्य कारण भनेको क्याबिनेटका निर्णयहरूलाई तत्कालै जस्ताको त्यस्तै दिल्ली पुऱ्याउनु रहनेछ। केपी र प्रचण्डहरूले जति नै भारतको दलाली गरेता पनि उनीहरूप्रति पूर्ण विश्वस्त हुन नसकेको देखिन्छ। प्रचण्डको अडान छाड्ने प्रवृत्ति र केपी ओलीले नाकाबन्दीका क्रममा भारतप्रति देखाएको रवैयाका कारण भारत विश्वस्त हुन नसकेको हो।

केपी-प्रचण्ड गठबन्धनको चुनावी परिणाम, सरकारमा पाएको समर्थन र यिनीहरूको विगतको वामयात्राका कारण जनतामा उनीहरूप्रतिको भ्रम हटेको छैन। तर, यथार्थमा केपी-प्रचण्ड गठबन्धन सरकारले जनताको पक्षमा माखो पनि नमार्ने कुरामा कोही भ्रममा नपरे हुन्छ।

तर यो सरकार जनताको हितमा काम गर्ने, राष्ट्र र जनताको मुक्ति अभियानमा लामबद्ध शक्तिमाथि अघोषित प्रतिबन्ध लगाइराखेको छ। विगतका प्रतिक्रियावादीहरूबाट पाठ सिक्दै उनीहरू नयाँ दमनको तानाबाना बुनिराखेका छन् । हिजोका पञ्चे, कांग्रेस, ज्ञानेन्द्रहरूले आन्दोलनकारीमाथि जे-जस्तो रवैया अपनाएका थिए, त्यसैको प्रतिलिपि उतारिराखेका छन्। उनीहरूले बुझ्न जरुरी छ कि, शासक-प्रशासकहरूले प्रयोग गर्ने यस्ता सूत्रहरू इतिहासको पानामा सीमित भइसकेका छन् । तसर्थ, उनीहरूले क्रान्तिकारीहरूमाथि दमन गर्ने सपना नदेखे हुन्छ।

लेखकहरूलाई सूचना

१. समसामयिक विषयका लेखरचना Preeti font मा टाइप गरेर ratokhabar@gmail.com मा पठाउनुहोला
२. अन्य सञ्चारमाध्यममा प्रकाशित वा प्रकाशनार्थ पठाएका रचना रातो खबरमा प्रकाशित गरिनेछैन कुनै पुस्तकमा प्रकाशित रचना नपठाउनुहोला
३. १२ देखि १५ सय शब्द नबढाईकन रचना पठाउनु पर्नेछ अन्यथा छाँटकाट गर्न सकिनेछ
४. अप्रकाशित रचना फिर्ता गर्ने प्रावधान छैन
५. प्रकाशित रचनाको राजनीतिक, वैचारिक तथा वैयक्तिक जबाफदेही लेखकमै हुनेछ

– रातो खबर साप्ताहिक

हजार माइलको बाटोमा चामुण्डादेवीको मृत्यु

अनिल शर्मा ‘विरही’

सामाजिक दलाल पुँजीवादी राजनीतिक फाँटको आलोचना र महिमा मण्डित एकसाथ गर्दै आइरहेका कवि, लेखक, नारायण ढकालको नयाँ उपन्यास ‘हजार माइलको बाटो’ हालै प्रकाशित भएको छ । महान् जनयुद्धका कवि रोहित कोइरालाको कालजयी कविता ‘ हजार माइलको लामो बाटो’ को एक पंक्तिलाई नै उपन्यासको शीर्षक राखिएकोले मार्क्सवादी फाँटका धेरै पाठकको ध्यान आकृष्ट गर्न सक्छ। गहन संवेदना पैदा गर्नु र त्यसमा टेकेर मार्क्सवाद, वर्गसंघर्ष, जनताको इतिहास, बलिदान तथा परिवर्तनको चाहना र प्रयासलाई निरुत्साहित गर्नु त्यस पंक्तिका बुद्धिजीवीको रणनीति हो । स्वतन्त्र देखिन यदाकदा आफ्नो वर्गप्रतिनिधि (वर्ग होइन) को समेत आलोचना गर्नु उनीहरूको दाउपेच हो। एमालेरूपी सामाजिक दलाल पुँजीवादी पार्टीका कार्यकर्ता नारायण ढकालले आफ्नो नयाँ कृतिमा त्यो भूमिका राम्ररी पूरा गरेका छन् । नेपाली समाजको वर्गसंघर्षको पछिल्लो र उत्कर्ष जनयुद्धलाई बद्नाम गर्नु, विभ्रम सिर्जना गर्नु, न्यूनीकरण गर्नु र भविष्यमा त्यसप्रकारका आन्दोलन उठ्न सक्ने सम्भावनाको जरा उधिन्नु ढकालको नयाँ कृतिको उद्देश्य देखिन्छ। जनयुद्ध विरोधी तिनै साहित्यको पंक्तिमा उनको पछिल्लो लामबन्दी हो।

साहित्य वास्तविक जीवनबाट कच्चा पदार्थ लिएर जीवनलाई यथार्थभन्दा अझ बढी आदर्शमय, केन्द्रित, सुन्दर, परिस्कृत रूपमा, प्रस्तुत हुने अथवा गरिने सांस्कृतिक उत्पादन हो । गोर्कीको शब्दमा यो ‘दोस्रो प्रकृति’ नै हो । तर यो उपन्यासको उठान नै वास्तविक जीवनभन्दा कोशौं टाढा बलिउडको स्वैरकल्पना प्रवृत्ति र शैलीको अनुकरणबाट सुरु भएको छ। राजा रणबहादुर शाहले लहडको भरमा काजी लालनसिंह कुँवर (पछि जङ्गबहादुर राणा) लाई धरहराबाट हाम फाल्न, हात्ती समात्न, इनारमा हाम फाल्न लगाउँथे रे ! एकजना सामन्तीकी छोरी गायत्री (नायिका) गायत्री नामक धीरेन्द्रसँग प्रेममा आकर्षित हुन्छे। त्यसरी कथा अगाडि बढ्छ । कथाको उठान नै वास्तविक जीवनभन्दा टाढा छ र गलत छ । मार्क्सवादी सौन्दर्य चिन्तनसँग कथाको उठान नै गोरु बेचेको साइनोसमेत नजोडिएको बुझ्न सकिन्छ।

शासक वर्गको भाषाले शासित भाषालाई कसरी खान्छ भन्ने व्यावहारिक उदाहरण ढकालले प्रस्तुत गरेका छन् । “नेपालीमा अनुत्तीर्ण होइन्छ भन्ने भयले उसका पढेलेखेका छिमेकी र नातेदारले उसलाई नेपाली मात्र बोल्न हौस्याएका थिए । अझ उसलाई भनेका थिए- “पर्वते साथीहरूसँग मात्र संगत गर्नु, उनीहरूको संगतले नै चाँडै नेपाली सिकिन्छ र जाँचमा पनि सजिलो हुन्छ , डर हुँदैन” ढकाल भन्छन्- पर्वते भाषाले नेपालका अन्य भाषालाई कसरी बर्बाद गर्दै गएको छ ? यो सटिक उदाकरण हो। भाषालाई दैनिक जीवन निर्वाहको साधनबाट अलग गरिदिएपछि स्वतः मर्दै जान्छ।

प्रेमी-प्रेमिकाको बीचमा प्रेमभाव प्रकट गर्ने आ-आफ्नै शैलीहरू हुन्छन्। ती शैलीहरू सामाजिक चेतना र त्यसले पैदा गरेको प्रचलित संस्कारभन्दा बाहिर हुँदैनन्। सामन्ती समाजमा नारी जाति जति पुरुषको दासी ठानिन्छे। त्यस अर्थमा पुरुषको गोडा धोएर पानी खानु, भित्री वस्त्र सफा गरिदिनु सामान्य घटना थियो तर आज यो संस्कार विवाहित र कट्टर खस ब्राह्मण समाजमा पनि छैन। अझ विवाह पूर्व त त्यस्तो कल्पनै गर्न सकिन्न। त्यसप्रकारको चेतना भएको समाजमा प्रेम विवाह हुनु, त्यसप्रकारको सोच बनाउनु सम्भव पनि हुँदैन । प्रेमिका गायत्रीले धीरेन्द्रासँग प्रेमभाव प्रकट गर्न उसको भित्री वस्त्र धोइदिन्छे। हेरौं त्यसप्रकारको सन्दर्भ- धीरेन्द्रले नुहायो। नुहाएपछि तौलिया बेरेर कट्टु फेऱ्यो। कट्टु धुन लाग्दा गायत्री नजिकै आई र उसको हातबाट खोसेर साबुन धस्न थाली ।” आजको नेपाली समाज यथार्थसँग यो प्रेमभाव प्रकट गर्ने शैली यथार्थपरक छैन । यद्यपि यो पञ्चायतकालीन प्रसङ्ग हो। अपवादमा त्यसप्रकारको शैली भए नै पनि त्यसप्रकारको शैली आदर्श हुन सक्दैन। जीवनमुखी, जनमुखी, लेखकले पछौटे प्रवृत्ति र पात्रलाई नायक बनाउन सक्दैन । आफूलाई प्रगतिवादी भन्न नरुचाउने नारायण ढकालको यस्तो प्रस्तुति महिला मुक्ति र स्वाभिमानको विपक्षमा रहेको छ। यो पुरुषवाद, हिन्दु धार्मिक रुढिवादी चेतनाको झुसिलो डकारजस्तो लाग्दछ । त्यसैले यो कृति महिला मुक्ति आन्दोलनको विपक्षमा पछौटे चेतना बोकेर आजको समयको किचकन्या बनेर उभिएको छ।

एउटा क्रान्तिकारी बाटोमा लाग्दै गरेको युवाको मनोविज्ञान कस्तो हुन्छ ? समाजको नियमित प्रक्रिया र जीवनदृष्टि कस्तो हुन्छ ? यस विषयमा लेखक उपन्यासको नायक धीरेन्द्रमार्फत भन्छन्- “उसलाई सबका सब विद्यार्थी देखेर विरक्त लाग्न थाल्यो । मूर्खहरू ! जीवनको लघु आकाङ्क्षाले पीडित मूर्खहरू ! छिटोभन्दा छिटो प्रमाणपत्र हत्याउने, सरकारी जागिरमा झुण्डिने, एउटा भाले वा पोथीको व्यवस्था गर्ने र बच्चा कोरल्ने सस्तो सपना बोकेर आएका अदना मूर्खहरू !” धीरेन्द्रमा आएको त्यसप्रकारको जीवनदर्शनसँगै नयाँसामाजिक अन्तर्विरोध देखापर्दछ। क्रान्तिकारीको जीवन स्वाभाविक नभएर अप्राकृतिक स्वरूपमा प्रकट गराउँछन् लेखक ढकाल।

उपन्यासमा धीरेन्द्र, मनोहर, दिलबहादुर जस्ता जाली फटाहा, अपराधी मनोवृत्ति भएका र सामन्ती उत्पीडनको कारण पीडित पात्रहरू उभ्याइएका छन् । उनीहरूले भोगेका पीडा, उत्पीडन र विकृतिको अन्तर्यमा निजी सम्पत्ति सम्बन्ध मूल कारण हो । निजी स्वामित्वको उन्मूलन र समाजवादी समाज व्यवस्था स्थापना त्यसको उपचार विधि हो तर लेखकले त्यसलाई नियतिको खाडलमा धकेलेर छोडेका छन् । जनताहरू दैनिक जीवनका समस्याबाट उन्मुक्तिको चाहना बोकेर कम्युनिस्ट पार्टीको नजिक आउँछन् । भावना विचार निर्माणको ढोका हो। ऋषिमुनि सन्त वा ब्रह्मज्ञानी भएर कोही पनि आन्दोलनमा आउन्न र त्यसप्रकारको अवस्था न्यून हुन्छ। लेखक ढकालले पीडित, अपमानित, उपेक्षित, शोषित भएर आएको क्रान्तिकारी पंक्तिलाई स्वार्थलम्पट कार्यकर्ताका रूपमा प्रस्तुत गरेका छन् । उनी वैज्ञानिक विचार र दर्शन जनतामा पुगेपछि त्यो भौतिक शक्तिमा बदलिन्छ भन्ने मान्यताको विपक्षमा देखिन्छन् । उनी रूपान्तरणको मानवीय गुणलाई अस्वीकार गर्छन्। उनी भन्छन् “सायद यही हीनताबोध र ‘स्व’ स्थापनाका निम्ति आफूभित्र जन्मेको अस्तित्वबोधले नै उसलाई नेपालको बाम राजनीतिमा छिटो छिटो डुबाउँदै लग्यो ।” यसरी उपन्यासकार ढकालले नेपाली राष्ट्रियताको रक्षा, राजतन्त्र र सामन्तवादको विरुद्ध, मानवजातिको स्वतन्त्रताको पक्षमा भएको गंगालाल श्रेष्ठ, आजाद ऋषि देवकोटा, कृष्ण सेन इच्छुक हुँदै आजसम्मका सारा बलिदान र आदर्शको न्यूनीकरण गरेका छन् । सायद यसरी सत्तारुढ वर्गको चाकरी गरेर उनले मदन पुरस्कारको भीख मागिरहेका होलान्।

माओ त्से तुङ र जोसेफ स्टालिन क्रान्तिकारी मार्क्सवाद र संशोधनवादरूपी दलाल पुँजीवादको सीमारेखा भएका छन् ।

> *संशोधनवादीहरुको सदबहार विशेषता के हो भने उनीहरु पूर्ववर्ती विद्रोहको समर्थन गर्छन् र आजको विरोध गर्छन् । सत्ताहरु शासक वर्गलाई उनीहरु सहयोग गर्छन् । आजको विश्व बदलिएको छ, शोषण बदलिएको छ । साम्राज्यावाद बदलिरहेको छ । त्यसकारण क्रान्तिको बाटो र तरिका बदल्नुपर्छ ।*

उपन्यासकार ढकालले वाम आन्दोलनको गीत गाउँदै त्यसैको हुर्मत लिने विभीषणाको भूमिकामा देखिन्छ। सबै सबै छद्म पुँजीवादी लेखकहरूले जसरी नै ढकाल महोदयले माओ सांस्कृतिक क्रान्ति र स्टालिनप्रति विषवमन गरेर निगम पुँजीवादको ‘नूनको सोझो’ गरेका छन्।

उपन्यासको मध्यममा पुग्दा नपुग्दै उपन्यासकार लेखकले वर्गदृष्टिकोणको विषयमा बहस उठाएर छन् । वर्गसम्बन्ध के हो ? वर्ग र संस्कृतिको सम्बन्ध कस्तो रहन्छ ? त्यससम्बन्धी वर्गीय दृष्टिकोण के हो ? यी प्रश्नहरू एकसाथ आउँछन्। हेरौं केही वाक्यहरू -

“अनि एउटै घरका दुई वर्ग हुन्छन् कि हुन्नन् ?”

“हुन्छन् किन हुन्नन् ? वर्ग भनेको आर्थिक र सांस्कृतिक दुवै कुरा हो। तसर्थ, एउटै घरमा पनि दुई वर्ग हुन सक्छन्। विचारमा बाबु एउटा र छोरो अर्को वर्गका हुन सक्छन्।”

भनिन्छ मान्छेका मानसिक अवस्थाहरू उसका नैतिक अवस्थाका अभिव्यक्तिहरू हुन् । सांस्कृतिक सम्बन्धहरू आर्थिक सम्बन्धका अभिव्यक्ति हुन् । त्यसकारण आर्थिक रूपमा वर्गीय हुन सम्भव छैन। आर्थिक वा उत्पादन सम्बन्धले संक्रमणकाल पूरा गर्दा नगर्दै आर्थिक र सांस्कृतिक सम्बन्धहरू एकै दिशामा प्रवाहित भैहाल्छन् । कार्ल मार्क्स, फ्रेडरिक एंगेल्स त्यसका उदाहरण हुन्।

उपन्यास जब २०४६ सालको परिवेशमा प्रवेश गर्छ, उपन्यासमा अनौठा, आकस्मिक संवेदनाहरू पोखिन्छन् । २०४६ सालको सहिदमञ्चको पहिलो सभामा नेता गिरिजाप्रसाद कोइरालाले ‘यो जित कांग्रेसको हो, यो जित पञ्चको पनि हो, यो जित राजाको पनि हो’ भन्नासाथ उग्रविरोध भयो । तर गिरिजाप्रसाद कोइरालाले सही भनेका थिए । २०४६ सालको जनआन्दोलनमा एकातिर कांग्रेस वाममोर्चा थियो । दुई मोर्चाका अलग अलग कार्यक्रमहरू थिए। चैत २४ गतेको उत्कर्षले गणतन्त्र र जनतन्त्रको माग गऱ्यो । कांग्रेस राजा र वाममोर्चाको हातबाट नारा र मुद्दा फुस्केको थियो । त्यसकारण हतार-हतार सम्झौता गरियो। ढल्न लागेको राजतन्त्र र दण्डित गर्नुपर्ने पञ्चहरूलाई प्रतिस्पर्धा गर्ने अवसर दिइयो । त्यसकारण त्यो जनताको हार थियो । पञ्च, राजा र कांग्रेसको जित थियो। जनआन्दोलनको सुरु नै जनताको अपेक्षा र स्वार्थको विपक्षमा थियो । एमाले (तत्कालीन माले) वृत्तका बुद्धिजीवीहरूको आँखामा उसैबेला मोतीबिन्दुको रोग लागेको खुलासा गरिएको थियो । गिरिजाले सभामा बोलेका कुरा सही थिए। समयले पुष्टि गरेको यथार्थबाट जनतालाई वञ्चित गर्ने ठालुहरू विदेशीको निर्देशनमा नखरा गर्नेहरू नै समस्या हुन्।

उपन्यासका नामक धीरेन्द्र राजनीतिक रूपले माले कार्यकर्ता हुन्। जुन पार्टीले २०३५ सालमा नै माओविचार मुल्तबीमा राख्यो । त्यसपछि पक्ष विपक्षमा बहस चलाउने भन्यो। यथार्थमा बहस नभएर माओ र स्टालिनको विरुद्ध जनमत बनायो । त्यसपछि द्रूतगतिमा साम्राज्यवादी विचार र उसका दलालहरूको घुसपैठ गरायो। जनमत संग्रहलाई सुरुमा सक्रिय बहिष्कार भन्यो। के दिनमै बहुदलको विपक्षमा नजाने भन्यो र चुनाव नजिक पुग्दा बहुदलमा मतदान गर्नु सही हुने धारणा सार्वजनिक गऱ्यो। त्यसप्रकारको विचलन र अस्थिरताको गर्भाधारण माले पार्टीमा २०३५ सालमै भएको थियो तर ढकालहरूको दृष्टिशक्ति कमजोर भयो। जुन देख्न उनलाई १ दशक कुर्नुपऱ्यो। हेरौं, अर्को केही अंश- “यस्ता अनेक प्रश्नले आफूलाई लखेटिरहेका बेला धरिन्द्रको आस्थाको धरोहर मानिएको पार्टीले पहिलेको सादा जीवन उच्च विचार र प्रगतिशील बाटो छोड्न थाल्यो । त्यसले संविधान जारी भएपछि सत्ताइस बुँदामा फरक मत राखेर आलोचनात्मक समर्थन गरेको थियो। तर केही समयमै नजानिंदो तवरले ती बुँदाहरू बिर्सिएझैं गऱ्यो।” तत्कालीन माले पार्टीको सन्दर्भमा त्यो कुनै नयाँ परिघटना थिएन। मार्क्सवाद परित्याग गरेपछि प्रतिध्रुवीय कित्तामा जानु, बुर्जुवा सत्ता स्वीकार गर्नु र त्यसको कारिन्दा बन्नु अनिवार्य थियो। उपन्यासकारको एउटा आत्म-स्वीकृति भने मननयोग्य छ। उनी भन्छन्-

“हिजो हामीले सोभियत संघ पक्षीय कम्युनिस्ट पार्टीलाई संशोधनवादी भन्थ्यौं, कांग्रेसलाई नयाँ मण्डले भन्थ्यौं। आज आएर हामी पनि उनीहरू जस्तै भयौं कि ?”

के फरक छ त, मात्र झण्डा र इतिहासको अहंकारबाहेक ?”

मानवजातिको मुक्ति आन्दोलनमा राष्ट्रघात-प्रतिक्रान्तिहरू भइरहेको छन् । ठेस लाग्छन्। बलिदान हुन्छ। त्यस्तो बेला निराशा हुन्छ। असन्तुष्टि हुन्छ। एकथरी आत्महत्याको बाटो लाग्छन् वा दास बन्दछन् । अर्कोथरी विद्रोह गर्छन् । ‘आफ्नो स्वतन्त्रता र मुक्तिको लागि हतियार उठाउन तयार नहुने मजदुरहरूको व्यवहार गरिन लायक हुन्छन्’ लेनिनने भन्नुभएको छ तर उपन्यासकार निराशा र वर्गसंघर्ष अर्थात् माओवादलाई एउटै देख्छन् । उनी भन्छन्-‘म निराशा भएको त छैन। यो मेरो आलोचना हो, आन्दोलनप्रति म निराश छैन, निराशाले कि आत्महत्या कि त माओवाद खोज्छ ...।’ ‘मैले भनिहालेँ- माओवादी युद्ध क्रान्तिको नाममा कि त आत्महत्या, कि त आत्महत्या, किक ठगी हो।’

बुद्धिजीवीको नाममा नारायण ढकालहरू भाडाको बुद्धिजीवी बन्नु, दलालहरूको चाकरी गर्नु, ऐतिहासिक भौतिकवादका नियमहरू अस्वीकार गर्नु स्वभाविक हो । उनीहरूले भोगिरहेको गणतन्त्र शान्तिपूर्ण सडक नखराको बलमा प्राप्त भएको हो ? यो जनताप्रतिको भयानक अपमान र हिंसा हो कि होइन ? माओ त्से तुङले त्यसप्रकारका दुष्टहरूलाई ‘कलमका हत्यारा’ अर्थात् रगत नबगाईकन जनताको हत्या गर्ने अपराधी’ भन्नुभएको छ। संशोधनवादीहरूको सदबहार विशेषता के हो भने उनीहरू पूर्ववर्ती विद्रोहको समर्थन गर्छन् र आजको विरोध गर्छन् । सत्ताहरू शासक वर्गलाई उनीहरू सहयोग गर्छन् । आजको विश्व बदलिएको छ, शोषण बदलिएको छ। साम्राज्यावाद बदलिरहेको छ। त्यसकारण क्रान्तिको बाटो र तरिका बदल्नुपर्छ । त्यो कुरा सही होला तर भाडाका बुद्धिजीवीहरूको सुझाव के त आत्मसमर्पण ? चौतर्फी निराशा, पलायन, अकर्मण्यता, अविश्वास, अराजकता, पसुचेत, उपभोक्तावाद सृजना गर्नु र लुटको राज्य उथावत् राख्नु सहयोग गर्नु सदाचार हो ? यो देश बर्बाद हुनुमा भाडाका सिपाहीभन्दा बढी भाडाका बुद्धिजीवी दोषी छन् भन्ने छर्लङ्ग हुन्छ। क्रान्तिले क्षतिको सामना गरिरहेको बेला यस्ता नपुंसकहरू सिंह-जुरो उध्याएर आउँछन् र शासकको चाकरी बजाउँछन् । चाकरीमा पनि आ-आफ्नै भङ्गिमा हुन्छन्।

हरेक आन्दोलन कमजोर हुँदा प्रतिक्रान्तिहरू त्यसको गला रेट्न कम्मर कस्छन्। जब आन्देलन शक्तिशाली बन्दै जान्छ, जनदुश्मनहरू साखुल्ले बनेर घुसपैठ गर्छन् र जनविरोधी काम गर्छन्। अझ यो भन्न सकिन्छ, जितको समयमा प्रतिक्रान्ति चाकरी गर्दै आउँछ भने हारको समयमा त्यो आलोचना गर्दै आउँछ। पार्टी रङ्ग बदल्दै गएपछि त्यो विरोधीको शैली चन्दैन । धीरेन्द्र भन्दछ, ‘ मार्क्सवादका सबै पुराना शब्दावली त्यागेर पुराना पञ्चहरूको बाटोतिर अग्रसर एमालेको डीएनएमा नरेन्द्रनाथ मिलिसकेका थिए तर सशस्त्र युद्ध गरिसकेका माओवादीमा जान खुट्टा उचाल्नु ज्यादै असाधारण कुरा थियो।’ चमेराहरू नचिन्नु आन्दोलनको समस्या हो तर त्यो नै मूलपक्ष होइन। अर्कोतिर तत्कालीन शाही सेनाको भाषा बोल्छन् उपन्यासकार। माओवादीले जनतालाई धम्क्याएर बन्दुक तेर्साएर बास लिन्थ्यो भन्न पुग्छन् उनी। कारिन्दारले मालिक रिझाउन त्यत्ति गर्नपर्थ्यो। माओवादले आलोचनाको स्वारमाथि प्रतिबन्ध लगायो, आलोचना गरेकै कारण यातना, हत्या गऱ्यो। उनी भन्छन्, मेरो प्रश्न छ, २०४८ सालमा शान्तिपूर्ण जनसंघर्ष गर्दा दर्जनौं नागरिक मार्ने तिम्रो प्रजातन्त्र कि माओवाद ? सरमछाडा नराधमहरूलाई इतिहासको मान्यता हेक्का पनि नहुँदो रहेछ।

जनताको विद्रोहमा अकल्पनीय धोका भएको छ । त्यसकारण उसबेलाका योद्धाहरू नायकहरू अनेक रूपमा छरिरहेका छन् । कहालिलाग्दा दृश्यहरू यत्रतत्र छरिएका छन् । कांग्रेसले राणा र दरबारसँग सम्झौता गरेपछि, एमालेले वर्ग पक्षधरता छोडेपछि त्यस्तै भएका थियो । एउटा पात्र सतीको श्राप सम्झन्छ । समयलाई बुझ्न नसक्दा भएको परिणाम ठान्छन् उपन्यासकार ढकाल । हामी त्यसप्रकारको निष्कर्षमा पुगेका छैनौं। पराजय सधैं अवैज्ञानिक हुन्थ्यो भने कपर्निकस, न्युटन वा जेम्सबाट सधैं गलत सावित हुन्थे। एक झमटमा इतिहासको समग्र मूल्याङ्कन हुँदैन।

उपन्यासकार ढकालले संसदीय व्यवस्थाको चुनाव र लोकतन्त्रको भने सटिक चित्रण गरेका छन् । एकजना पात्र भन्छ, ‘घर-घरमा राखिएका साइनबोर्डहरूको हुलमा सबैजसो राष्ट्रिय पार्टीको उपस्थिति थियो। ती भविष्यमा हुन सक्ने अर्को निर्वाचन पर्खेर बसेका अजिङ्गरजस्ता लाग्थे । भोको अजिङ्गर, जो कुनै सिकार कुरेर बसेको छ।’ के यी भोका अजिङ्गरले नेपाली समाजका समस्याहरू समाधान गर्न सक्लान् ? तत्कालीन माओवादीले बुर्जुवा शिक्षाको अभ्यास गऱ्यो। अर्कोतिर निजी विद्यालय बन्द गराउने प्रयास गरेकै हो । बुर्जुवा शिक्षा बहिष्कारको आविष्कारक ढकालकै पार्टी तत्कालीन नेकपा (माले) हो । कडा बुद्धिजीवीमा यो कस्तो स्मृति-भ्रम !

नेपालसहित विश्वका सबै वाद, विचार दल र नेताहरूलाई साम्राज्यवादरूपी ‘रक्तबीज’ ले खाइरहेको उपन्यासकारको निष्कर्ष छ । शिवको आशीर्वादले मैमत्त रक्तबीज नामक राक्षस समन गर्न सक्ने चामुण्डादेखिको पुनर्जन्म आवश्यक देख्छन् उनी । आजको चामुण्डादेखि नेपाली जनता हुन् । किसान, मजदुर, देशभक्त, श्रमिक हुन् । हेपिएका-च्यापिएका नर-नारी हुन् । रुसमा लेनिन, चीनमा माओ, भियतनाममा हो ची मिन्हको अवतारमा चामुण्डादेखि प्रकट भए। नेपालमा पनि उनको जन्म हुन्छ, अर्को विकल्प छैन । जहाँ समस्या, त्यहाँ समाधान, जहाँ रक्तबीज यहाँ चामुण्डादेवी । हो आजको रक्तबीजले पुरानो हतियार फालेर नयाँ हतियार बोकेको छ। आजको चामुण्डादेवीले पृथ्वीजत्रो जिब्रो बनाएर होइन, नयाँ हतियार बोकेर मात्र आजको मानवद्वेषीको राक्षस समन गर्न सक्नेछिन्। तर उपन्यासकार नारायण ढकालको चामुण्डादेवीको नजन्मँदै मृत्यु भइसकेको छ। उनको बाझो गर्भमा चामुण्डादेवीको जन्म सम्भव देखिन्न तर नेपालमा नयाँ चामुण्डादेवीको बीजारोपण भइसकेको छ । उसको गर्भेतरङ्ग मात्रैले राक्षसजगत्मा हल्लीखल्ली भइसकेको छ। जसबाट उपन्यासकार ढकालसमेत त्रसित देखिन्छन्।

जनताले अझै दुःख पाउने दिन आउँदैछ

दीपेन्द्रबहादुर क्षेत्री
पूर्व गभर्नर तथा योजना आयोगका उपाध्यक्ष

➲ नेपालको अर्थ-प्रणालीमा देखिएका समस्याका मुख्य कारणहरू के होलान् ?

मूल कुरा के हो भने राजनीतिक स्थिरता भयो भन्ने किसिमले व्यापारीहरूले बुझ्न थालेपछि हुनाले बैंकलगायतका वित्तीय क्षेत्रहरूबाट बढी कर्जा दिएर लगानी गर्ने उद्देश्यका साथ अगाडि बढेका थिए । बैंकहरूले पनि नाफा जहाँ हुन्छ, त्यसैमा बढी लगानी गर्ने भए । अहिले हेर्ने हो भने घर जग्गाको कर्जा, शेयर बजारको कर्जा, अटोमोबाइल र यातायातमा कर्जा यस्ता क्षेत्रहरूमा बढी माग भएको छ। नाफा पनि त्यसैमा हुने भएको हुनाले बैंकहरूले त्यतापट्टि धेरै लगानी गर्न पुगेका थिए। त्यही आएर के भयो भने, राष्ट्र बैंकले फेरि औद्योगिक क्षेत्रले त्यति उत्पादन प्रत्यक्ष रूपले दिन नसक्ने भएको हुनाले सीमित गर भनेर छोडेको पनि छ। यी सबै कुराको एउटा भयो भने यो माग पक्ष भयो । यसले गर्दा आपूर्ति पक्षमा जाँदाखेरि निक्षेप बढाउनुपर्ने भयो । निक्षेप बढाउनका निम्ति स्रोतहरू भनेको के के हुन् भन्दाखेरी सरकारले गर्ने खर्च विकास निर्माणका कुरा, बाहिरबाट आउने रेमिट्यान्स यहीभित्रै मनग्य उद्योग व्यवसाय गरेर बसेका, आर्जन गरेको रकम बैंकमा लगेर जम्मा गर्नेछन् । यही नै हो तर पछल्लो क्रममा हेर्दाखेरि रेमिट्यान्स पनि घटेर गएको छ भन्ने छ। सरकारले गर्ने खर्च पनि गर्न सकेन भन्ने कुरा आयो । ७/८ महिनामा पुँजीगत खर्चको जम्माजम्मी २४ प्रतिशत मात्रै सकेको छ भनिएको छ। त्यसले पनि पूरा भएन । यसैभित्र चलखेल गरेर व्यक्तिहरूले आयआर्जन गरेको रकम बैंकमा जम्मा गर्ने गरेको रकम पनि कम कम भएको थियो । यी सबैको बीचमा बैंकहरूले लामो समयका लागि लगानी गर्नुपर्ने, छोटोछोटो अवधिका निमित्त केन्द्रीय बैंकले पुनर्कर्जा भनेर दिने, अनि १०-१२ दिने कर्जा ठूलो हुन्छ। हो त्यो चै अपुग भनेर बैंकहरूले कराइराखेको अवस्था हो । केन्द्रीय बैंकको कुरा गर्ने हो भने तथ्य र तथ्याङ्कले ३७/३८ अर्ब रूपैयाँ पनि लगानी योग्य रकम छ भनेर भन्छ। बैंकहरूले होइन, हामीलाई रकमको अभाव छ। यो नितान्त लगानीको कुरा पनि नमिल्ने हो। ट्याक्स र शेयरको कुरा बैंकका साहुहरूलाई नाफा गर्न निम्ति दिने भनेको हो । हो यही हिसाबबाट चलिरहेको छ । पछिल्लो चरणमा आएपछि बडा आश्चर्यजनक तरिकाले एक हप्तामा नै १६ अर्ब रूपैयाँ निक्षेप बढ्यो भन्ने तथ्याङ्क पनि बाहिर आएको छ । र, अर्को तथ्याङ्कअनुसार ७,८ महिनामा २ खर्ब २९ अर्ब बैंकको वित्तीय क्षेत्रबाट लगानी भएको छ । र, निक्षेप संकलन गर्ने कुरा केवल १ खर्ब ६१ अर्ब मात्र भयो। त्यो हिसाबले पनि निक्षेप संकलन गर्नुभन्दा पनि लगानी गर्नु ६८ अर्ब बराबर ब्याज हुने भएकाले बैंकमा काम गर्नेहरूको दृष्टिले पैसाको अभाव भयो । हामीलाई लगानी गर्ने ठाउँ हुँदाहुँदै पनि यस्तो छ भन्ने तर लगानी गर्नका निमित्त उहाँहरूसँग पैसा नभएको होइन । दीर्घकालीनको लागि मात्रै उहाँले भन्नुभएको होला, त्यसका लागि निक्षेपकर्ताहरूलाई अनेक किसिमको सुविधाहरू दिनुपर्ने हुन्छ तर केही समयअगाडि बैंकले लगानी पाएर १२ प्रतिशत ब्याज दिन्छौँ र बचतमा १० प्रतिशत दिन्छौँ भन्दा २७ वटा बैंकहरूले यो एक्लाएर अब हामीले तँसँग कारोबार गर्दैनौँ भन्ने रिसिवी लिएपछि उसले पनि अरू बैंकहरूसँग समूह छोड्ने कोसिस गऱ्यो होला। उसले पनि सम्झौता गरेर म पनि १२ प्रतिशत ब्याज दिन्छौँ र बचतमा प्रतिशत मै बस्छु भनेर भने। समग्रमा रूपमा अहिले बैंकिङ क्षेत्रमा भएको तरलताको अभाव जे भनेको छ, त्यो होइन भन्ने केन्द्रीय बैंक हो।

➲ अब यो वित्तीय पुँजीमा आएको जुन समस्या छ, यसले नेपालको अर्थतन्त्रमा समग्रमा कस्तो प्रभाव पार्छ ?

यो तत्कालको लागि लगानी गर्नका निमित्त पनि त्यति धेरै उत्पादन हुने क्षेत्र होइन। व्यवसायले त्यसबाट नाफा पाउने तर मुलुककै लागि जुन किसिमको योगदान दिने, किसिमका लगानी दिने नभएको हुनाले पछि गएपछि यो कर्जा उठाउनका .निमित्त समस्या आउने त्यसपछि धेरैभन्दा धेरै मान्छेको घर लिएर लिलामी गर्नुपर्ने परिस्थिति सिर्जना गर्नुपर्ने हुन्छ।

➲ अब अहिले नेपालमा दुई-तीनवटा समस्या मिडियामा बाहिर आएको छ, गत वर्षभन्दा बढी व्यापार घाटा बढिरहेको छ। अर्कोचाहिँ पहिलेभन्दा अहिलेको वर्षमा रेमिट्यान्स घटेको चर्चा छ, यसबारे के भन्नुहुन्छ ?

यो दुवै कुराको जड भनेको हामी उपभोक्तावादमा विश्वास गर्ने, हाम्रो श्रमशक्तिलाई मुलुकका उत्पादन क्षेत्रमा लगाउनका निमित्त राज्यले त्यति प्रोत्साहित गर्न हिच्किचाएको हामीहरूमा पनि श्रम गर्नुपर्छ भन्ने भावना नरहेको र आयातीत वस्तुमा रमाउने गर्छौं । जस्तो खाद्यान्न मात्रै पाँच छ महिनाको अवधिमा २६ अर्ब बराबरको बाहिरबाट आयो भन्ने तथ्याङ्कहरू आयो । उपभोग सामग्रीहरूमा पनि आयो अहिले के देखिन्छ भन्ने ६ खर्ब बराबरको घाटा छ माघ महिनामा भन्ने तथ्याङ्कहरू आयो जब कि हाम्रो बजेट १३ खर्बको बजेटको ५० प्रतिशत भाग त व्यापार घाटामै गएको छ। यो वर्षको अवधिमा व्यापार बराबरको घाटामा जाने हो कि भन्ने अवस्था आयो । यो हिसाबले त हामीले मुलुकलाई टाट पल्टाउनेबाहेक अरू केही हुनेवाला छैन । शोधानान्तर घाटा भनिन्छ । यो सोधानान्तर घाटा भनेको एउटा निश्चित समयभित्र कति आर्जन गऱ्यो र कति खर्च गऱ्यो भन्ने कुराको वार्तालाप हो। यो पनि झन्डै-झन्डै १८ अर्ब जस्तो घाटामा छ भन्ने देखाएको छ। चारैतिर रहेको यो घाटैघाटाले एक प्रकारले टाट पल्टने अवस्थामा हो कि भन्ने हुन्छ।

➲ मूल्य वृद्धि पनि पहिलाको भन्दा बढ्दै गएको छ भन्ने आइरा'को छ नि ?

मूल्य वृद्धि त पोहोर परारको तुलनामा चार प्रतिशत झरेको छ । यसमा पनि बजारमा उपभोक्ताले गरेको अनुभव एउटा छ, राष्ट्र बैङ्कको तथ्याङ्कमा चार प्रतिशत मात्रै भनेको छ । त्यो तुलनात्मक रूपले माथिल्लो हो तर बजारमा जाँदाखेरि भने हिजो जे-जतिमा पाइने थियो, त्यो एकदम व्यापारीहरूमा के देखिएको थियो भने मूल्य नै बढेर आएको छ। कसो गर्ने होलसेलबाट नै हामीले बढी तिरेर ल्याएर आएका छौँ भन्ने रहन्छ, त्यसो भए त खुद्रा मूल्य बढ्ने स्वाभाविक हो तर तथ्याङ्कमा त्योचाहिँ देखिएको अवस्था होइन । अर्को पनि के छ भने बैङ्क वित्तीय क्षेत्रले ब्याजदरमा एउटा क्याप लगाए निक्षेपमा ८ प्रतिशतले बढ्न नदिने र मुद्धतिमा ११ प्रतिशतभन्दा नदिने मूल्य वृद्धि यदि बढ्न खोजेको जस्तो हुने ब्याजदर स्थिर हुने निक्षेपकर्ताहरूका लागि उत्साह हुँदैन भन्ने कुरा हुन्छ। जब ब्याजदरको र मूल्य वृद्धिको हाराहारी पुग्न खोज्छ। मान्छेहरूमा बचत गर्नेभन्दा खर्च गर्ने प्रवृति बढेर जाने भएको हुनाले आधुनिकतन्त्रले त्यति राम्रो टेवा पाउँदैन र लगानी वृद्धि हुँदैन, वृद्धि नभएपछि आयातमा नै भर पर्नुपर्ने परिस्थिति आउँछ भन्ने सिद्धान्त फेरि आयातमा नै भर पर्नुपर्ने परिस्थिति आउँछ भन्ने सिद्धान्त हो।

➲ नेपालमा बजेटमा जहिले पनि खर्चको ट्रेन हेर्ने हो भने यो साधारण बजेट र विकास बजेटको असाध्यै विविधता छ, यसबारे के भन्नुहुन्छ ?

१३ खर्बको १२ अर्व ७९ करोडको बजेट महराजीले पेश गर्नुभएको थियो । अहिलेको अर्थमन्त्री आएपछि झन्डै ३ खर्ब जस्तो हामीले खर्च गर्न सक्दैनौँ । त्यसकारणले यो मोटामोटी रूपले ८ खर्बको बजेट हो। पहिलो कुरो के हो भने बजेटबाट राखेकै रकम पनि घटाउने प्रवृत्ति कसरी रह्यो ? महराजीको पालामा पनि घटाएको थियो। मान्छे थप्दै जानुपर्छ भनेर २ खर्ब जस्तो घटाएको परिस्थिति थियो। विशेष रूपमा यो थियो भने, अर्को साधारण बजेट बढिरहन्छ र विकास बजेट कम हुन्छ। ३ खर्बको मात्रै विकास बजेट थियो । ८ खर्ब जतिको चाहिँ साधारण बजेट थियो । साधारण बजेट भनेको तलब भत्तादेखि लिएर अति आवश्यकीय खर्चहरू पेन्सन भयो, सामाजिक रूपमा खर्च हुने साधारण रूपमा आउँछ। लगभग पुँजीगत खर्च भन्ने हो भने पुँजीगत खर्चले विकास निर्माणका निमित्त सिञ्चाइका निमित्त, बाटोको निमित्त, निर्माणको कुराहरूमा खर्च गर्नेका निमित्त र यही खर्च पनि हाम्रो हुन सकेन। स्थानीय निकायको नभएको कारणले खर्च नहुने गरेको थियो पहिला-पहिला भन्ने गरेको थियो । यस वर्ष त स्थानीय निकाय निर्वाचित भएको पनि एक वर्ष भइसकेको थियो । यो विकास निर्माण खर्च जम्माजम्मी २४ प्रतिशतभन्दा बढी भएको छैन भन्ने कुराहरू बाहिर आइरहेको छ। त्यसमाथि पनि खर्च गर्न सक्दैनौँ भनेर बजेट नै घटाउने परिस्थिति हुने भएको छ। यसले विकास निर्माणको निमित्त सृजनशील रहेनछ भन्ने कुराको प्रमाणित गरेर देखाउने परिस्थिति आएको छ।

➲ अब यस विषयमा जुन ४/५ वटा क्यारेक्टर देखियो, नेपालका अर्थ-प्रणालीमा यो त्यति सकारात्मक त देखेन, यसले पार्ने दीर्घकालीन प्रभाव कस्तो पार्छ ?

बाहिरबाट लगानी गर्न इच्छुक हुनेहरूले पनि यो अर्थतन्त्रमा त्यति राम्रो शीर्षकहरू नभएको हुनाले के जाने यसमा लगानी गर्न सक्ने परिस्थिति के अवस्था आउँछ । अर्को कुरा केही यहीभित्र जति खर्च गर्ने प्रवृत्ति बढाउने र आयात गर्ने प्रवृत्ति बढेपछि भ्रष्टाचारलाई पनि त्यसले अलि बढुवा दिन्छ । जसको हातमा स्रोत र साधन छ, तिनीहरूले लोभलालच गरेर सही ठाउँमा खर्च नगर्ने अनि व्यक्तिगत खर्चका निमित्त उद्यत हुने त्यस्तो किसिमको परिस्थिति सृजना हुन्छ। त्यसो हुने हो भने अर्थतन्त्र डामाडोल रहने र अशान्तिको परिस्थिति पनि सृजना हुन सक्ने सम्भावना रहन्छ।

➲ यसको विकल्पमा यहाँले छोटोमा केही बताउनुहुन्छ कि ?

हामीले दुःख पाउने परिस्थितिमा मुलुक रहेको छ । हाम्रो जाँगर विदेशीका निमित्त मात्र प्रयोग भएको परिस्थितिको मुलुक भएको हुनाले हामीले मुलुकभित्रै त्यो परिस्थितिको त्यो वातावरण सृजना गर्नुपर्छ । राजनीतिक नेतृत्वमा बसेकाहरूले जो हामी जोगी बन्नका लागि राजनीतिक गरेको होइन भन्ने भावनालाई छोडेर अब मुलुकलाई हामीले सपार्ने हो भने फेरि दासत्वका निमित्त विदेशीका गुलाम बन्न पर्ने अवस्था हुन्छ। यदि त्यही हो भने राजनीतिक परिवर्तनको आवश्यकको महत्व रहँदैन भन्ने बुझेर पूरा मुलुक र जनताको हितमा काम गर्नुका निमित्त कसेर आउनुपर्छ। त्यो दिशामा जाने हुन् भने जनताले पनि सहयोग पुऱ्याउनुपर्छ।

vfBfGg dfq}kfF 5 dlxgfsf]cjlwdf @^ ca{a/fa/sf]aflx/af6 cfof] eGg]tYofªsx¿ cfof]. pkefju ;fdulx¿df klg cfof]clxn]s]blvG5 eGg]^ va{a/fa/sf]3f6f 5 df3 dlxgfdf eGg]tYofªsx¿ cfof]ha ls xfd|f]ah]6 !# va{sf]ah]6sf]%) k|ltzt efu t Jofkf/ 3f6fd}uPsf]5 . of]jif{sf]cjlwdf Jofkf/ a/fa/sf]3f6fdf hfg]xf]ls eGg]cj:yf cfof]. of]lx;fan]t xfdLn]dn'snfO{6f6 kN6fpg]afx]s c¿ s]xL xg]jfnf 5}g .

पृष्ठ १ बाट क्रमशः

पुँजीवादको पुनःअसफलता र सङ्कट

अतुलनीय प्रकारले बढ्यो । विश्वले झन् ठूला लुटपाट, अशान्ति र युद्धहरू भोग्नुपरिरहेको छ । उत्पीडित राष्ट्रहरूले बीसौँ शताब्दीमा प्राप्त गरेका स्वाधीनता र स्वतन्त्रता पनि विभिन्न तरिका (राजनीतिक, आर्थिक, सैन्य तरिका) ले पुरै गुमाइरहेका छन् । विश्वमा डरलाग्दा युद्धका चुनौतीहरू मडारिएका छन् । पुँजीवादले यसबीचमा केवल निजीत्व, अति-एकाधिकार, अतिक्रमण, लुछाचुँडी, भागवन्डा, भ्रष्टाचार, तस्करी, व्यभिचार, असमानता, भिडन्त, दमन, युद्ध, विध्वंस, विद्रोहभन्दा केही दिएन् । मान्छेहरूले समाजवादबाट पुँजीवादमा फर्किंदा देखेको प्रजातन्त्र, समृद्धि, शान्ति र स्वतन्त्रताको 'रङ्गीन सपनाको' प्रचार एक दशकपछि नै भताभुङ्ग भयो । आज सबैले बोध गरेका छन् कि पुँजीवादमा फर्किने कुरा कुनै स्वतन्त्रता, स्थिरता र शान्तिमा फर्किने विषय नभएर त्यो वस्तुतः गएगुज्रेको पुरानै लुटखसोट, शोषण-दमन, विकृति विसङ्गतिले भरिएको व्यवस्थामा फर्किने कुरा थियो, जुन जीवित मानव-समाजका लागि कदापि सुखमय हुन सक्दैनथ्यो । त्यसको परिणाम झन भयानक हुन अनिवार्य नै थियो । समाजवादबाट फर्किएको विश्वले आज त्यस्तै अनुभव गरिरहेको छ । पुँजीवादले कसरी झन् पछि झन् एक-एक गर्दै समाजका समग्र क्षेत्रमा अतिक्रमण गर्दै जान्छ भन्ने सन्दर्भमा कम्युनिस्ट घोषणपत्रमा मार्क्सले भन्नुभएको थियो, "आजसम्म सम्मान र श्रद्धाको दृष्टिले हेरिने गरिएका पेसाहरूलाई पुँजीपतिवर्गले फिक्का पारेको छ । यसले वैद्य, डाक्टर, वकिल, पुरेत, कवि, वैज्ञानिक सबैलाई आफ्नो ज्यालादारी मजदुरमा फेरेको छ", (कम्युनिस्ट घोषणापत्र, पृ. २८) । आज पुँजीवाद मार्क्सले भन्नुभएको यही बाटोमा भद्दा प्रकारले कुदिरहेको छ । पुँजीवादको हमला र उत्पीडनमा मजदुरवर्ग मात्र होइन, मार्क्सले भन्नुभएजस्तै वैद्य, डाक्टर, वकिल, पुरेत, वैज्ञानिक, कवि सबै परेका छन् । पुँजीवादी क्रियाकलापले मानव समुदायलाई चारैतिरबाट भयानक सङ्कटमा धकेल्दै लगेको छ । यतिबेला पुँजीवादका वैचारिक, राजनीतिक, आर्थिक, सांस्कृतिक, विज्ञान तथा प्रविधि, पर्यावरणजस्ता क्षेत्रमा निम्न समस्या, असफलता र सङ्कट देखापरिरहेका छन् :

१) वैचारिक असफलता र सङ्कट
२) राजनीतिक असफलता
३) आर्थिक असफलता र सङ्कट
४) सांस्कृतिक असफलता
५) सैनिक सङ्कट
६) प्राविधिक सङ्कट
७) पर्यावरणीय सङ्कट

१) वैचारिक असफलता र सङ्कट

समाजवाद ढलेपछि उन्मादी बनेको पुँजीवादले वैचारिक क्षेत्रमा दुनियाँलाई कुनै नयाँ चेत र दृष्टिकोण दिन सकेन । उल्टो पुँजीवादले सत्रौँ र अठारौँ शताब्दीको प्रगतिशील चरित्रलाई पनि गुमाउँदै, विज्ञानले अदभूत विकास गरिरहेको युगमा सामन्तवादभन्दा पनि पछि फर्किएर अध्यात्मवाद-आदर्शवादको सहारा लिन पुगेको छ । आफ्नो रक्षाका लागि ईश्वरवादको सरणमा लमपसार पर्न पुगेको छ । कुनै समयको क्रान्तिकारी पुँजीवादका केन्द्र, अमेरिका र युरोपले धर्मको प्रचार र प्रभाव विश्वभरि फैलाउन अरबौँ डलर छुट्याउँछन् र लगानी गर्छन् । उनीहरूले अशिक्षित र अचेत जनतालाई आर्थिक प्रलोभनमा पारेर धर्म परिवर्तन गराइरहेका छन् । बाइबलले छुएमा बिरामी सञ्चो हुन्छ भन्ने जस्तो काल्पनिक भ्रम फैलाएर कैयौँ ठाउँमा बिरामीको ज्यान गएको र त्यसबाट समाजमा झै-झगडा भएको देखिन्छ । त्यसैगरी मुस्लिमहरूले धर्मको नाममा अति-अन्धविश्वास पैदा गरेका छन् । 'अल्लाह महान् छन् (अल्लाह हो अक्बर)' भन्दै मुस्लिम युवाहरूलाई युद्धमा होमिरहेका छन् । धर्मको नाममा महिलालाई आज पनि कालो बुर्काभित्र कैद गरिरहेका छन् । दक्षिण एसियामा हिन्दुहरू आक्रामक ढङ्गले धर्म प्रचारमा जुटेका छन् । 'हिन्दुत्वको सर्वोच्चता' भन्दै हिन्दुबाहेक अरू धर्म मान्नेलाई हमला गरिरहेका छन् । गाई जस्तो अबोध जनावरको विषयलाई लिएर मान्छेहरू मारामार गरिरहेका छन् । उता बौद्ध धर्म मान्नेहरूले पनि पूर्वी-एसियामा धार्मिक प्रचारलाई तीव्र बनाएका छन् । यसले देखाउँछ, विश्व पुँजीवादले आफ्नो अस्तित्व रक्षाका लागि अनौठो प्रकारले अध्यात्मवाद, आदर्शवाद र ईश्वरवादको सहारा लिन पुगेको छ । उदाहरणार्थ, अमेरिकालाई आजको सबैभन्दा शक्तिशाली पुँजीवादी देश मानिन्छ । त्यसले अगाडि सार्ने विचार, धारणालाई सबैले पुँजीवादी विचारको रूपमा चासोका साथ हेर्छन् । अमेरिकामा सन् २०१७ को चुनावमा डोनाल्ड ट्रम्पले जितेपछि प्रतिक्रिया दिँदै, मत दिने जनताको उपहास गर्दै भने, "ईश्वरले गर्दा जिते ।" उनले राष्ट्रपतिको सपथ लिँदा दुईवटा बाइबल हातमा लिएर भने, "एउटा राज्यको बाइबल हो, अर्को सानोमा आमाले दिएको बाइबल हो", "मैले भगवान्को इच्छाले जिते ।" सन् २०१७ को जुलाईमा भारतका प्रधानमन्त्री मोदीले महाभारतमा प्रयोग भएको भनिएको 'ब्रह्मास्त्र' लाई परमाणु हतियार भएको र त्यसको निर्माण गर्नेलाई रासायनिक वैज्ञानिक भने । उनको भनाइलाई वैज्ञानिकहरूले विज्ञानमाथिको अतिक्रमण भन्दै आपत्ति गरे र मोदीलाई गलत कुरा नगर्न सुझाव दिए । स्पष्ट हुन्छ कि यो पुँजीवादको वैचारिक सङ्कट हो ।

विज्ञानको विकास र शक्तिले विश्वमा हैकम चलाइरहेका र निजी वैभव भोगिरहेका पुँजीवादीहरूलाई अध्यात्मवाद सत्य होइन भन्ने राम्रोसँग थाहा छ । उनीहरूले विज्ञान र वैज्ञानिकहरूको जति महत्व बुझेका छन् र उपयोग गरिरहेका छन्; अन्य कसैले पनि गर्न सकेको छैन । त्यसको एउटै मात्र कारण विज्ञानमाथिको विश्वास नै हो तर यो सत्यलाई पुँजीवादीहरूले आफ्नो लुटेरा स्वार्थले गर्दा भन्न चाहँदैनन् । उनीहरूले राम्रोसँग बुझेका छन् कि यदि विज्ञानको विचारलाई जोड दिने हो भने पुँजीवादीहरूको स्वेच्छाचारी शोषण, लुट, उत्पीडन र उनीहरूको अमानवीय अधिनायकत्व टिक्नेछैन । उनीहरूको पुँजीवादी व्यवस्था समाप्त हुनेछ । विज्ञानको घोडा चढेर अध्यात्मवादी शासन गर्नु पुँजीवादको बाध्यता बनेको छ । विज्ञानको शक्ति र प्रयोगद्वारा शासन टिकाउनु अनि धर्म, आदर्शवाद र ईश्वरवादको प्रयोगद्वारा आफ्नो लुटको शासनबारे दुनियाँमा भ्रम पैदा गर्नु पुँजीवादको सचेत दुर्नियत रहेको छ । पुँजीवादले वैचारिक क्षेत्रमा यति धेरै अध्यात्मवाद-आदर्शवादको सहारा लिनु उसको वैचारिक कमजोरी, निकृष्टता, सङ्कट र असफलता हो ।

२) राजनीतिक असफलता

९० को दशकमा समाजवादी सत्ताहरू ढलेपछि विश्वमा पुँजीवाद हावी भएको मानियो । समाजवाद राजनीतिक रूपले काल्पनिक सावित र असफल भएको प्रचार गरियो । केही समय मान्छेहरूलाई भ्रममा पारियो र पर्‍यो तर विजयको ढोल पिट्दै हिँडेको पुँजीवादले राजनीतिक प्रणाली र व्यवस्थामा कुनै नयाँ मान्यता दिन सकेन । उल्टो, विजय उद्घोष गरेको पुँजीवादी राज्यव्यवस्था र शासनले विश्वमा पहिले नदेखिएको अतिक्रमणकारी, अन्धराष्ट्रवादी, अति-सैन्यकृत, विध्वंसकारी चरित्र प्रदर्शन गर्न पुग्यो । पुँजीवादले विश्वमा ल्याएको आर्थिक असन्तुलन, टाटपल्टाइ र विध्वंसकारी समस्यालाई स्वयम् पुँजीवादी विश्लेषकहरूले पनि पुँजीवादको असफलता र सङ्कटको रूपमा चित्रण गर्न बाध्य भएका छन् । पछिल्लो समयमा पुँजीवादी राजनीतिभित्र देखिएका विशेषता र सङ्कटलाई निम्नानुसार उल्लेख गर्न सकिन्छ :

क) भूमण्डलीकृत अतिक्रमण
ख) अति-सैन्यकृत
ग) विध्वंसात्मक
घ) अति-अन्धराष्ट्रवाद

क) भूमण्डलीकृत अतिक्रमण : पुँजीवाद साम्राज्यवाद हुँदै उत्तर-साम्राज्यवादमा पुगेको छ । तथापि यसको मूल पुँजीवाद नै हो । यसको नयाँ चरित्र मूमण्डलीकृत अतिक्रमण बनेको छ । यो लेनिनले विश्लेषण गर्नुभएको शक्तिशाली देशले कमजोर देश र क्षेत्रमाथि हस्तक्षेप गर्ने, भूगोलको बाँडफाँड गर्ने र प्रभुत्व जमाउने साम्राज्यवादी चरित्रमा मात्र छैन, अपितु भूमण्डलीकृत हुन पुगेको छ । जुन चरित्रलाई पुँजीवादको पछिल्लो चरित्र मानिएको छ । अर्थात् यो आर्थिक, राजनीतिक, सैन्य, सांस्कृतिक दृष्टिले नयाँ ठाउँमा पुगेको छ । यसको नेतृत्व अमेरिका र युरोपले गरिरहेका छन् भने अन्य पुँजीवादी शक्ति राष्ट्रहरू पनि यही मार्गमा बढिरहेका छन् । अमेरिकी नेतृत्वको दावी विश्वको राजनीतिक प्रणाली उनीहरूले भनेको जस्तो प्रणालीमा जानुपर्छ; पुँजीवाद र संसदीय व्यवस्थाभन्दा अर्को सोच्न पाइँदैन; उनीहरूले सिफारिस गरेको र अनुमोदन गरेको प्रजातन्त्र मात्र वास्तविक प्रजातन्त्र हुन्छ, अन्य जसले भने पनि त्यो प्रमाणित हुँदैन (चाहे त्यो अमेरिकीहरूले भनेभन्दा असल राज्यव्यवस्था नै किन नहोस्) भन्ने व्यवहार गरिरहेका छन् । विश्वको अर्थतन्त्र उनीहरूको नीति र स्वार्थभन्दा बाहिरबाट जान पाइँदैन; उनीहरूले जसरी आर्थिक प्रणाली सञ्चालन गर्न चाहन्छन्, सबैले त्यसको अनुशरण गर्नुपर्छ; खासमा निजी लुटखसोट (स्वतन्त्रता) मा आधारित अर्थतन्त्र हुनुपर्छ । विश्व आर्थिक बजार डलर नियन्त्रित हुनुपर्छ र खासमा अमेरिकाले भनेअनुरूपको व्यापार नीति सबैले अख्तियार गर्नुपर्छ । विश्वको सुरक्षा प्रणाली उनीहरूको रेखदेखमा हुनुपर्छ; पुँजीवादी त्यसमा पनि अमेरिकाले तोकेको घेराभन्दा बाहिर गएर कनै पनि देशले स्वतन्त्र र आत्मनिर्भर सुरक्षा प्रणालीको विकास गर्नुहुँदैन; उनीहरूलाई चुनौती हुने र समस्या लाग्ने सुरक्षा प्रणाली अरूले विकास र प्रयोग गर्न पाइँदैन; चाहे उनीहरूको भन्दा वैज्ञानिक र जनवादी सुरक्षा प्रणाली नै किन नहोस्; उसलाई कुनै पनि घटनामा बेरोकटोक सैन्य कारबाही गर्ने छुट छ । पुँजीवादले संस्कृतिलाई पनि आफ्नो स्वार्थअनुरूपको चरित्रमा ढाल्दै लगेको छ । संस्कृतिको सामाजिक एवम् नैतिक विशेषतालाई तहस-नहस पार्दै नितान्त व्यक्तिवादी, स्वार्थी, उपभोगवादी, छाडा क्रियाकलापमा बदलिदिएको छ । नयाँ पुस्तालाई बौद्धिक रूपले भ्रष्ट र विसर्जन गर्दै लगेको छ । पुँजीवादका यस्ता विशेषताहरूले मानवजातिमाथिको विभेद, शोषण र उत्पीडनलाई भूमण्डलीकृत गरिदिएको छ । पुँजीवादले आफ्नो प्रभुत्व लाद्न यी सबै कार्य गरे तापनि वास्तवमा यसले पुँजीवादको सङ्कटलाई नै व्यक्त गर्छ ।

ख) अति-सैन्यकृत विश्व : पुँजीवादले ल्याएको अर्को ठूलो समस्या भनेको अति सैन्यकृत प्रवृत्ति हो । पुँजीवादले सबैभन्दा दक्ष जनशक्ति, उत्तम प्रविधि र धेरै धनराशीको प्रयोग सैन्य-क्षमतालाई अति-सैन्यकृत गर्नमा लगाएको छ । विश्वशक्तिको मापन गर्ने आधार नै सैन्य-क्षमतालाई बनाइएको छ । तथ्याङ्कअनुसार सैन्य-क्षेत्रमा अमेरिका, चीन, रुस, ब्रिटेन, अरब, भारत, फ्रान्सले लगानी गरिरहेको आर्थिक विश्व अर्थतन्त्रको ठूलो हिस्सा पर्छ । हिसाबअनुसार अमेरिकाको सैन्य बजेट कैयौँ देशको कूल बजेटभन्दा धेरै गुणा ठूलो छ । त्यसैगरी चीन, रुस, ब्रिटेनका सैन्य बजेट पनि दिन-प्रतिदिन वृद्धि हुँदै गएका छन् । ठूलो आर्थिकको प्रयोग सैन्य-साधन, हातहतियार र प्रविधिको विकासमा भइरहेको छ । अरबौँ डलर सैन्य प्लेन, लडाकु जहाज, हेलिकप्टर, पनडुब्बी, टैंक, रकेट, मिसाएल, शक्तिशाली बमहरू, बन्दुक आदिमा खर्च भइरहेको छ । जुन खर्चको उद्देश्य सैन्य-प्रविधि र युद्धमा श्रेष्ठता हासिल गर्नुबाहेक अरू केही पनि छैन । युद्धकै लागि लाखौँलाख सैन्य शक्ति तयार गरिएको छ र विश्वभर छरिँदै लगिएको छ । अमेरिकाले मात्र घोषित रूपले ६३ देशमा र अघोषित रूपले धेरै देशहरूमा सैन्य-शक्ति तैनाथ गरेको छ । सैन्य-शक्तिकै आडमा अमेरिकी योजना एक विश्वव्यवस्थाको मार्गमा जान खोजेको प्रस्ट देख्न सकिन्छ । यसको प्रतिरोध गर्ने नाममा अन्य पुँजीवादी राष्ट्रहरू (रुस, टर्की, फ्रान्स, भारत) र चीनले पनि आफ्नो सैन्य-शक्तिलाई बाहिर विस्तार गर्नेमा खुलेर लागेका छन् । यसमा युरोप पछि-पछि घिस्रिने गरेको छ । पुँजीवादको यो पछिल्लो अति-सैन्यकृत प्रवृत्ति हो; जुन प्रवृत्ति पुँजीवादी राजनीतिक असफलता र सङ्कटकै अभिव्यक्ति हो ।

ग) विध्वंसात्मक युद्ध : विश्वव्यापी रूपले सञ्चालन गरिएका विध्वंसात्मक युद्ध पुँजीवादी राजनीतिको असफलता र सङ्कट हो । पूर्व-सोभियत सङ्घको पतनपछि विश्वमा प्रजातन्त्रको विकल्प नभएको, विश्व एक ध्रुवमा प्रवेश गरेको र युद्धको स्थिति नरहने प्रचार गरिएको थियो तर स्थिति त्यसो भएन, ठीक उल्टो देखापर्‍यो । विश्वमा पुँजीवादी एक ध्रुवीय उन्माद देखापर्‍यो । उसको इच्छा र स्वार्थ विपरीत कसैलाई केही गर्न नदिने रवैया बढ्यो । श्रमिक जनता र उत्पीडित राष्ट्रका जनविद्रोह, क्रान्ति र राष्ट्रिय स्वाधीनताका स्वरहरूमाथि अराजनीतिक आरोपहरू थोपर्ने र भीषण दमन गर्ने अवस्था देखापर्‍यो । पुँजीवादी, साम्राज्यवादी, उत्तर-साम्राज्यवादीहरूको यो प्रवृत्तिले विश्वलाई शान्तितिर होइन, विगतभन्दा पनि चर्को बहुध्रुव र विध्वंसात्मक युद्धतर्फ धकेल्यो । त्यसैको परिणाम मध्यपूर्व, युरोप, एसिया, ल्याटिन अमेरिकामा विध्वंसकारी युद्धहरू छेडिएका छन् । दैनिक हजारौँ निर्दोष नागरिकको ज्यान गइरहेको छ । युद्ध भएका अफगानिस्तान, इराक, लिबिया, इजिप्ट, नाइजेरिया, यमन, सिरिया, टर्की, युक्रेन आदिमा गरेर २० लाखभन्दा बढीको ज्यान गइसकेको छ । खरबौँ डलर बराबरको क्षति भएको छ, कैयौँ सहरहरू समाप्त (एलप्पो) भएका छन् भने धेरै सहरहरू मानव बस्न नमिल्नेगरी विध्वंस भएका छन् । पुँजीवादी अस्तित्वका लागि विध्वंसात्मक युद्धको आड लिनु भनेको राजनीतिक रूपले यो पुँजीवादको चरम संकट हो ।

घ) अतिअन्धराष्ट्रवाद : पुँजीवाद हावी भएको भनिए पनि विश्व पुनः अति-अन्धराष्ट्रवादतिर पर्किएको छ । अन्धराष्ट्रवाद, अति-अन्धराष्ट्रवाद पुँजीवादले आफ्नो संकट टार्नका लागि अपनाउने अतिवादी प्रवृत्ति हो । यसले आफ्नो गुट र राष्ट्र स्वार्थका लागि अन्य राष्ट्रहरूमाथि राजनीतिक, आर्थिक, सांस्कृतिक प्रभुत्व लाद्ने गर्छ । अति-अन्धराष्ट्रवादलाई अर्को अर्थमा अति-सर्वोच्चताको फासिवादी सोच भन्न सकिन्छ । इतिहासमा जतिबेला सामन्तवादी र पुँजीवादी शक्तिहरूले आफूलाई असाध्यै संकटमा पाउँदथे, त्यसबेला अन्धराष्ट्रवादी नीति लिएको उदाहरण पाइन्छन् । कुनै समय थियो, फ्रान्सको सम्राट लुइसले आफूलाई नै राज्य घोषणा गर्दै देशभित्र र बाहिर युद्धआतंक मच्चाउने गर्दथ्यो, नेपोलियनले पनि विश्वले आफूलाई विश्व सम्राट स्वीकार्नुपर्ने दावी गर्दथ्यो, हिटलरले त नारा नै दियो, जर्मन श्रेष्ठता र आर्यजातीय शासन । अन्धराष्ट्रवादी नीति हावी हुनुको कारणले नै पहिलो र दोस्रो विश्व भड्किएको थियो । आज २१ औँ शदीमा पुग्दा ट्रम्पले नारा दिएका छन्, "सबैमा अमेरिका पहिलो", "अमेरिकालाई फेरि महान् बनौँ" । ट्रम्पको सिधा सिधा घोषणा छ, हाम्रो प्रविधि, हाम्रो डलर, हाम्रो व्यापार, हाम्रो राजनीति, हाम्रो नेतृत्व सबैले स्वीकार गर्नुपर्छ । यदि यो कसैले मान्दैन भने त्यसलाई फुटाउँछु; नाकाबन्दी गर्छु; व्यापार बन्द गर्छु; आक्रमण गर्छु" आदि । ट्रम्पले तोकेरै भने, "चीनले हाम्रो व्यापार गरिदिँदैन भने एक चीन नीति मानिँदैन, ताइवान फुटाउँछु, नेटोलाई दिँदै आएको सहयोग बन्द गर्छु, कोरियाको व्यापार बन्द गर्छु, इरानलाई नाकाबन्दी गर्छु र उत्तर कोरियालाई सैन्य ढंगले (आक्रमणबाट) समाधान गर्छु ।" यही प्रवृत्ति ब्रिटिसमा पनि देखियो । ब्रिटिसको कन्जरभेटिभ पार्टीको नेतृत्वले नारा दियो, "युरोपबाट स्वतन्त्र ब्रिटेन" अंग्रेजीमा 'ब्रिजेक्ट' अर्थात् बाहिर आउनु । यसको अर्थ हो, आफ्नो फाइदा र मुनाफाका लागि युरोपअन्तर्गत नरहेर स्वतन्त्रतापूर्वक अन्तर्राष्ट्रिय आर्थिक सम्बन्धमा बस्छौँ । यही नारा रुसमा पुटिनले, 'शक्तिशाली रुस' भनेर लगाएका छन् भने चीनले पनि 'इतिहास दोहर्‍याउने' नारा अगाडि सारेको छ । यसको अर्थ हुन्छ, चीन कुनै समय विश्वको एक नम्बर थियो, फेरि त्यही पुर्‍याउनु । त्यसैगरी भारतले 'मेकिङ इन्डिया, हिन्दु सर्वोच्चता' को नारा दिने गरेको छ । विश्वभर एक प्रकारले राष्ट्रवाद, अन्धराष्ट्रवाद र अति-अन्धराष्ट्रवाद विस्तार हुँदै गएको छ । यो एक कोणबाट शक्ति सम्पन्नताको अहंकार जस्तो देखिन्छ भने अर्को कोणबाट हेर्दा यो पुँजीवादी राजनीतिक शक्ति र सत्ताको संकट पनि हो ।

बाँकी अंश अर्को अंकमाः

ओलीको घरमा ...

समाचारअनुसार एमालेको केन्द्रीय कार्यालय धुम्बाराहीमा पनि उक्त पुर्जी टाँसिएको छ । चिठीमा भनिएको छ-"मोहनप्रसाद ओलीको छोरा झापा स्थायी ठेगाना भई हाल भक्तपुर जिल्ला, सूर्यविनायक नगरपालिका वडा नं. २ बाल्कोट बस्ने तपाईं खड्गप्रसाद ओलीका विरुद्धमा केन्द्रीय जनअदालत, रोल्पामा निम्न उल्लिखित मुद्दाहरू परेको हुँदा सो सम्बन्धमा आवश्यक अनुसन्धान भइरहेको र तपाईंसमेतलाई बुझ्नुपर्ने भएकोले यो सूचना प्राप्त गरेको वा सार्वजनिक स्थानमा टाँस भएको मितिले १५ दिनभित्र केन्द्रीय जनअदालत रोल्पामा उपस्थित हुनका लागि सूचित गरिन्छ । तोकिएको समयमा उपस्थित नभएमा केन्द्रीय जनपरिषद् नेपालको नीति नियमअनुसार हुने कुराको जानकारीसमेत गराइन्छ ।" यसरी चिठी टाँस गर्नुको २ वटा कारणहरू पेश गरिएको छ । उक्त पत्रमा भनिएको छ :

१. २०७४ फागुन ६ गते विराटनगरमा हुन लागेको राष्ट्रिय युवा जनस्वयमंसेवकको सार्वजनिक कार्यक्रममा मोरङ विराटनगरतर्फ जाँदै गर्दा नेकपाका नेताहरू हेमन्तप्रकाश ओली 'सुदर्शन' एवं पद्म राई र पार्टीसम्बद्ध थुप्रै युवाहरूलाई विराटनगरमा गिरफ्तार गरी झुट्टा मुद्दा लगाएको ।

२. २०७४ चैत ५ गते नेकपाका कोशीब्युरोका इन्चार्ज किरण राईलगायत थुप्रै नेताहरूलाई बिनाकारण गिरफ्तार गरी धनकुटामा थुनामा राखेको ।

उक्त पत्रमा केन्द्रीय अदालतको तर्फबाट प्रकाशद्वारा हस्ताक्षर गरिएको छ ।

जनसांस्कृतिक महासंघ, रुपन्देहीको भेला सम्पन्न

■ रातो खबर संवाददाता/काठमाडौं

अखिल नेपाल जनसांस्कृतिक महासंघ जिल्ला समिति रुपन्देहीले जिल्ला भेला तथा सिर्जना-गोष्ठी सम्पन्न गरेको छ । भेलाले अनाम विद्रोहीको संयोजकत्वमा ९ सदस्यीय जिल्ला समिति गठन गरेको छ । भेलामा बोल्दै महासंघका केन्द्रीय सदस्य एवं लुम्बिनी ब्युरो संयोजक खोमा तरामु मगरले जीवनविरोधी सांस्कृतिक साम्राज्यवादविरुद्ध सर्वहारा सांस्कृतिक क्रान्तिको आदर्श, मूल्य र वैचारिक आलोकमा प्रतिरोधी सांस्कृतिक आन्दोलनलाई सशक्त ढंगले अगाडि बढाउनुपर्ने बताए । साहित्य र संस्कृतिको बजारीकरण र मूल्य विघटनविरुद्ध आफूहरू दृढतापूर्वक उभिनेसमेत बताए । नेकपा

रुपन्देहीका सचिवालय सदस्य नाथु थारुले क्रान्तिकारी सांस्कृतिक आन्दोलनको विरासतलाई महासंघले कायम राख्नुपर्ने बताए । उनले क्रान्ति विचारद्वारा निर्देशित हुने भन्दै यसलाई कला, साहित्य तथा संस्कृतिको माध्यमद्वारा प्रचार गर्नुपर्ने बताए । भेलामा अखिल नेपाल लेखक संघकी केन्द्रीय सदस्य रचनाले प्रगतिवादी सांस्कृतिक आन्दोलन कमजोर भएको भन्दै यसका लागि जनताका पक्षमा कलम चलाउने लेखक तथा स्रष्टाहरू गम्भीर हुनुपर्ने बताए । भेलामा क्षितिज सांस्कृतिक परिवारले गीत प्रस्तुत गरेको थियो भने झण्डै एक दर्जन लेखक-साहित्यकार तथा संस्कृतिकर्मीहरूले कवितावाचन गरेका थिए । क्षितिज सांस्कृतिक परिवारका सहसंयोजक आत्माको संचालन र प्रकाशसिंह रानाको अध्यक्षतामा भेला सम्पन्न भएको थियो । महासंघले अखिल नेपाल लेखक संघ, जिल्ला समितिसमेत पनि गठन गरेको छ ।

▶▶ गताङ्कबाट क्रमशः ......

के यो अन्तिम लडाइँ हो ?

राजनीतिक शिक्षा विभागका कामहरू १७ अक्टुबर, अखिल रसियाली कङ्ग्रेसमा पेस गरिएको राजनीतिक शिक्षा विभागको रिपोर्ट १९२१

*सन् १९२१ मा लेनिनको नेतृत्वमा तत्कालिक सोभियत संघमा नयाँ आर्थिक नीति (The new economic police-NEP) लागु भएको थियो । उक्त नयाँ आर्थिक नीतिका बारेमा कमरेड लेनिनले १९२१ अक्टोवर २७ का दिन अखिल रसिया राजनीतिक शिक्षा विभागहरुको दोस्रो महाधिवेशनमा लामो प्रवचन दिनुभएको थियो । यसै नयाँ आर्थिक नीतिलाई सोभियत संघको समाजवादी अर्थनीतिका रुपमा बुझिने गरिएको छ । नेपालमा अहिले समाजवादी राज्य प्रणालीको बहस भइरहेको छ । यसै सन्दर्भमा समाजवादी अर्थ व्यवस्थाभित्र आर्थिक नीति कस्तो हुन्छ भन्ने बारेमा जानकारी राख्नका लागि उपयुक्त ठहरिएकाले डा.भगवानचन्द्र ज्ञवालीद्वारा नेपालीमा भाषान्तरण गरिएको उक्त भाषणलाई नियमित रुपमा प्रकाशन गर्ने भएका छौ । – **सम्पादक***

अनुवादक : भगवानचन्द्र ज्ञवाली

सर्वहारवर्गको अधिनायकत्व एक भयानक युद्ध हो । सर्वहारावर्ग एउटा देशमा विजयी भएको छ तर यो अझै पनि अन्तर्राष्ट्रिय रूपमा कमजोर छ । युद्ध अझै समाप्त भइसकेको छैन भन्ने ज्ञानमा यसले आफ्ना वरिपरिका किसान र मजदुरहरूलाई सङ्गठित गर्नैपर्छ । यद्यपि हामी हाम्रो राष्ट्रगीतमा हामी गाउँछौं ः हामी अन्तिम युद्ध लडौँ । दुर्भाग्यले यो एकदम सत्य हैन । यो हाम्रो अन्तिम युद्ध होइन । यस लडाइँमा तिमी या त किसान र मजदुरहरूलाई सङ्गठित गर्न सफल हुन्छौ या तिमी विजय हासिल गर्न असफल हुन्छौ ।

इतिहासमा पहिले कहिल्यै अहिले हामीले देखेको जस्तो सङ्घर्ष भएको थिएन, परन्तु इतिहासमा दासताको प्रारम्भिक समयदेखि नै कैयौँपटक किसानहरू र भूमिपतिहरूका बीच युद्धहरू भएका छन् । यस्ता युद्ध एकभन्दा बढी पटक भएका छन् तर आफ्नै देशका बुर्जुवावर्गका विरुद्ध र विश्वका सङ्गठित बुर्जुवा वर्गका विरुद्ध सरकारी तबरबाट यस प्रकारको एउटा पनि युद्ध भएको छैन ।

यस प्रगतिका लागि सर्वहारावर्गीय राज्यका सहयोगमा तिनका उत्पादनशक्तिको विकासका आधारमा या त हामी साना किसानहरूलाई सङ्गठित गर्न सफल हुन्छौँ वा पुँजीपतिहरूले त्यसलाई नियन्त्रणमा लिन्छन् भन्ने कुरामा सङ्घर्ष निर्भर गर्छ । गत क्रान्तिकालमा त्यही कुरा उठेको थियो तर संसारले हामीले अहिले सञ्चालन गरेको जस्तो सङ्घर्ष कहिल्यै देखेको थिएन । जनतासँग यसप्रकारका युद्धको अनुभव प्राप्त गर्नेबाहेक अर्को विकल्प छैन । हामी आफैँले यस अनुभवको सिर्जना गर्नुपर्छ अनि हामी किसान र मजदुरहरूको वर्ग सचेततामा मात्र निर्भर गर्नसक्छौँ । यही नै यस कामको मूल सूत्र र अनेक कठिनाइ हो ।

हामीले सिधै साम्यवादमा जाने कुरामा भर पर्नुहुँदैन

हामीले सिधै साम्यवादमा जाने विश्वास गर्नुहुँदैन । हामीले किसानको व्यक्तिगत प्रोत्साहनमा आधार निर्माण गर्नुपर्छ । किसानको व्यक्तिगत प्रोत्साहनको अर्थ निजी सम्पत्ति पुनर्स्थापित गर्नु हो भनेर हामीलाई भनिएको छ तर जहाँसम्म किसानहरूको कुरा छ हामीले व्यक्तिगत स्वामित्वमा रहेका उपभोग्य वस्तुहरू र उत्पादनको प्रयोगसम्बन्धी कुरामा हस्तक्षेप गरेका छैनौँ । हामीले भूमिमाथि निजी स्वामित्वको उन्मूलन गरेका छौँ । उदाहरणका लागि किसानका अधिकारमा नभएको उनीहरूको खेती गरेको भाडाको जमीन । यो पद्धति धेरै देशमा अस्तित्वमा रहेको छ । अर्थशास्त्रका दृष्टिकोणले यसबारे असम्भव कुरा केही छैन । समस्या निजी प्रोत्साहन सिर्जनामा नै रहेको छ । हामीले हाम्रो उद्योग विकास गर्नमा प्रत्येक विशेषज्ञलाई प्रोत्साहन दिनुपर्छ । त्यसो गर्न के हामी सक्षम छौँ ? अहँ, छैनौँ । हामीले वर्गविहीन गरिएका सर्वहाराका साथ एउटै देशमा उत्पादन र वितरण कम्युनिस्ट आदेशमा चल्छ भन्ने सोच्यौँ । अहिले हामीले त्यसलाई बदल्नु छ अथवा हामी सङ्क्रमणको यस प्रक्रियालाई सर्वहारालाई बुझाउन सक्षम हुनेछैनौँ । इतिहासमा पहिले यस्ता समस्या कहिल्यै पनि देखिएका छैनन् । हामीले यस्ता समस्यालाई जस्ताको त्यस्तै अगाडिको आक्रमणबाट सिधै समाधान गर्ने कोसिस गर्‍यौँ, परन्तु हामीले हार खायौँ । यस्ता त्रुटि हरेक युद्धमा देखिए र तिनलाई त्रुटिका रूपमा स्वीकारिएको पनि छैन । अग्रीम आक्रमण असफल भएपछि हामीले आसपासको गतिविधि चलाउनुपर्छ र घेरा हाल र कमजोर पार भन्ने विधि अपनाउनुपर्छ ।

व्यक्तिगत प्रोत्साहन र दायित्वको सिद्धान्त

अर्थतन्त्रको हरेक महत्त्वपूर्ण शाखाको निर्माण व्यक्तिगत प्रोत्साहनको सिद्धान्तका आधारमा गरिनुपर्छ । छलफल सामूहिक र दायित्व व्यक्तिगत हुनुपर्छ । हरेक पाइलामा हामी यस सिद्धान्तलाई लागू गर्नमा अक्षम हुन्छौँ । नयाँ आर्थिक नीतिले पूर्ण तीक्ष्णता र श्रेष्ठताका साथ यस्तो सीमारेखा खिचिनुपर्ने माग गर्दछ । जब जनताले आफैँलाई नयाँ आर्थिक अवस्थामुनि पाउनेछन्, यसबाट के प्राप्ति हुन्छ र वस्तुहरूको कसरी पहिचान गर्नुपर्छ भन्नेबारेमा तुरुन्त छलफल गर्न सुरु गर्नेछन् । यस सामान्य छलफलबिना हामीले कुनै कुरा सुरु नगरेको भएहुन्थ्यो किनभने दशकौँ र शताब्दीऔँदेखि जनतालाई कुनै कुरामा छलफल गर्नबाट निषेध गरियो अनि तबसम्म क्रान्ति विकसित हुन सक्दैन जबसम्म जनतालाई जहाँसुकै सबै किसिमका प्रश्नहरूमा तर्कवितर्क गर्न बैठक बस्ने समय दिइँदैन ।

यसले ठूलो सन्देह पैदा गरेका छ । जे भयो, त्यो अपरिहार्य थियो तर त्यो त्यति खतरनाक थिएन भनिनुपर्छ । यदि यथासमय बैठकका लागि के उपयुक्त छ भन्ने कुरा प्रशासनका लागि के उपयुक्त छ भन्ने कुराबाट छुट्टयाउन सिक्यौँ भने हामी सोभियत गणतन्त्रको अवस्थालाई उपयुक्तस्तरमा उठाउन सक्षम हुनेछौँ । दुर्भाग्यवश त्यसो गर्न हामीले अझै सिकेका छैनौँ र धेरैजसो अधिवेशनहरू यस्ता कुराबाट धेरै टाढा छन् ।

हाम्रा अधिवेशनका सङ्ख्यामा हामीले संसारका सबै देशहरूलाई उछिनेको छौँ । हामीले जति धेरै केन्द्रीय बैठकहरू डाकेका छौँ त्यति कुनै अर्को जनवादी गणतन्त्रले डाकेको छैन, न त्यसले अनुमति नै दिन सक्छ ।

हामीले याद गर्नैपर्छ हाम्रो त्यो देश हो जसले ठूला हानी र दरिद्रीकरणको पीडा भोगेका छ र हामीले, जस्तो मैले भने, प्रशासनका लागि उपयुक्तताका साथै बैठकमा उपयुक्त के हो भन्ने सन्देह नै नहुनेगरी मिटिङ्ग डाक्न सिकाउनुपर्छ । बैठक बोलाऊँ तर अतिकति पनि हिचकिचाहटबिना सञ्चालन गर । तिमीभन्दा पहिले पुँजीवादीहरूले सञ्चालन गरेको भन्दा दृढतापूर्वक सञ्चालन गर । यदि तिमी त्यसो गर्न सक्दैनौँ भने तिमी उसलाई हराउन पनि सक्दैनौँ । तिमीले के याद गर्नुपर्छ भने सरकार पहिलेको भन्दा दृढ र कठोर हुनुपर्छ ।

बैठकहरूका थुप्रै महिनापछि लालसेनाको अनुशासन पुरानो सेनाको अनुशासनभन्दा कमजोर थिएन । मृत्युदण्डलगायतका कठोर, ठोस विधिहरू प्रयोग गरिएका थिए जुन विधि पुरानो सरकारले पनि प्रयोग गरेको थिएन । फिलिस्ताइन्सले यसो लेखे र चर्को गरी भने ः बोल्सेभिकहरूले नै मृत्युदण्ड सुरु गरेको हुन् । हाम्रो उत्तर छ ः हो हामीले नै त्यसलाई प्रवेश गराएका हौँ र एकदमै सावधानीपूर्वक प्रयोग गरेका छौँ ।

हामीले भन्नैपर्छ ः या त तिनीहरू जो हामीलाई कुल्चिन चाहन्छन् र ती जसलाई हामी नष्ट होऊन् भन्ने सोच्छौँ नास हुनैपर्छ, जस विषयमा हाम्रो सोभियत गणतन्त्र जीवित रहँला वा ती पुँजीपतिहरू जीवित रहलान्, त्यस कुरामा गणतन्त्र नै नष्ट हुनेछ । दरिद्र बनाइएका एउटा देशमा या त तिनीहरू नष्ट हुनेछन्, जो हिंडाइको चाल मिलाउन सक्दैनन् या किसान मजदुरहरूको गणतन्त्र नष्ट हुनेछ । यसमा भावुकताका लागि कुनै अवसर वा स्थान छैन र हुन पनि सक्दैन । युद्धकालमा भावुकता कायरताभन्दा कम अपराध हुँदैन । त्यसबेला आदेश र अनुशासनबाट जो अलग हुन्छ, उसले सत्रुलाई हाम्राबीचमा घुस्ने अनुमति दिइरहेको हुन्छ ।

त्यसैले म भन्छु, त्यो नयाँ आर्थिक नीतिको पनि आफ्नै शैक्षिक पक्ष छ । तिमी यहाँ शिक्षाका विधिहरूबारे छलफल गर्दैछौ । जहाँसम्म तिमीले भन्दै जानुपर्छ कि अर्द्धशिक्षितका लागि हामीसँग कुनै स्थान छैन । जब साम्यवाद आउनेछ शिक्षाका विधिहरू बढी नरम हुनेछन् । म भन्छु, अहिले शिक्षा कठोर हुनेछ अन्यथा हामी नष्ट हुनेछौँ ।

के हामी हाम्रो आफ्नै लाभका लागि काम गर्न सक्षम हुनेछौँ ?

हामीसँग सेना वा श्रमिक मोर्चाबाट भागेर जानेहरू थिए । हामीले भन्नैपर्छ तिमीले विगतमा पुँजीपतिहरूका, शोषकहरूका हितमा काम गर्‍यौँ र वास्तवमा तिमीले आफ्नो हित गरेनौ तर अहिले तिमी आफ्नै लागि, किसान र मजदूरहरूका राज्यका लागि काम गरिरहेका छौ । याद राख तत्कालको प्रश्न हो के हामी हाम्रै लागि काम गर्न सक्षम हुनेछौँ किनभने म दोहोर्‍याउँछु यदि हामीले सकेनौँ भने हाम्रो गणतन्त्र नष्ट हुनेछ र हामी भन्छौँ जस्तो सेनाका बीच भनेका छौँ, या तिनीहरू नष्ट हुनुपर्छ जो हाम्रा विनासको कारण बन्छन् अथवा हामीले कठोरतम अनुशासनको विधि ग्रहण गर्नुपर्छ र त्यसद्वारा हाम्रा देशलाई रक्षा गर्नुपर्छ र बल्ल हाम्रो गणतन्त्र जीवित रहनेछ ।

त्यही हाम्रो लाइन हुनुपर्छ । त्यसैकारण (अन्य कुराका बीच) हामीलाई नयाँ आर्थिक नीतिको आवश्यकता छ ।

तिमीहरू सबै व्यापारमा उत्र, त्यहाँ तिम्रा छेउमा पुँजीपतिहरू, विदेशी पुँजीपतिहरू, सुविधा भोगीहरू र लिजमा लिनेहरू हुनेछन् । तिनीहरूले तिमीबाट शतप्रतिशतका हिसाबले नाफा निचोर्नेछन् । तिनीहरूले तिमी सँगसँगै काम गर्दै आफैँलाई धनी बनाउनेछन् । हुन देऊ । त्यसैबीचमा तिमीले तिनीहरूबाट अर्थतन्त्रलाई दौडाउने व्यापार सिक्नेछौ, तब तिमीले त्यति गरेपछि मात्र कम्युनिष्ट गणतन्त्रको निर्माण गर्न तिमी सक्षम हुनेछौ किनभने हामीले अपरिहार्य रूपमा छिटै सिक्नुपर्छ यस कुरामा कुनै लापर्वाही एउटा गम्भीर अपराध हो । अतः हामीले यो गहन, कठोर र कहिलेकाहीँ त क्रूर पनि तालिममा सहभागी हुनैपर्छ किनभने हामीसँग अर्को कुनै विकल्प छैन ।

तिमीले के अवश्य सम्झनुपर्छ भने हाम्रो सोभियत भूमि कैयौँ वर्षदेखि मुद्दा र यातनाबाट दरिद्र बनाइएको छ र छिमेकीका रूपमा फ्रान्स र इङ्गल्यान्ड समाजवादी छैनन्, जसले हामीलाई उच्च विकसित प्रविधि र आफ्ना उच्च विकसित उद्योगहरूबाट हामीलाई मद्दत गर्न सकून् । त्यसलाई मनमा लेऊ ! हामीले याद गर्नैपर्छ वर्तमानमा तिनीहरूको उच्च विकसित प्रविधि र तिनीहरूका उच्च विकसित उद्योगहरूको स्वामित्व पुँजीपतिहरूका हातमा छ, जो हामीसँग लडिरहेका छन् ।

हामीले याद गर्नैपर्छ कि हामीले या त दैनिक श्रममा आफ्ना नसाहरू तन्काउनैपर्छ या हामी अनिवार्यतः पराधीनतामा जानैपर्छ ।

वर्तमान परिस्थितिका कारण सिङ्गो विश्व हामीभन्दा तीव्र गतिमा विकसित हुँदैछ । विकसित हुँदै गर्दा पुँजीवादी दुनियाँ आफ्नो समग्र शक्ति हाम्राविरुद्ध निर्देशित गर्दैछ । कामको तरिका त्यस्तै हुन्छ । त्यसैकारण हामीले सङ्घर्षमा विशेष ध्यान दिनुपर्छ ।

सांस्कृतिक पछौटेपनका कारण अग्रिम आक्रमणबाट मात्र हामी पुँजीवादलाई नास गर्नसक्दैनौँ । यदि हामी भिन्न सांस्कृतिक तहमा भएको भए समस्यासँग हाम्रो बढी प्रत्यक्ष ढङ्गले पहुँच हुने थियो । सायद अरू देशहरू त्यसलाई कम्युनिस्ट गणतन्त्र निर्माणको आफ्नो पालो आउँदा त्यसरी नै गर्नेछन् तर हामी यसलाई सोझो माध्यमले गर्न सक्दैनौँ । राज्यले यसरी व्यापार गर्न सिक्नुपर्छ कि उद्योगले किसान वर्गका आवश्यकताको पूर्ति गरोस् । त्यसरी किसान वर्गले पनि व्यापारका माध्यमबाट आफ्ना आवश्यकता पूरा गर्न सकोस् । हामीले के हेर्नुपर्छ भने हरेक जसले काम गर्छ, उसले किसान र मजदुरहरूको राज्यलाई बलियो पार्नमा आफूलाई समर्पित गर्नुपर्छ । तब मात्र हामी ठूला परिमाणका उद्योगहरू निर्माण गर्न सक्नेछौँ ।

जनसमूह यसबाट सचेत हुनुपर्छ, सचेत हुने मात्र हैन, बरु यसलाई व्यवहारमा लागू पनि गर्नुपर्छ । म भन्छु, यसले केन्द्रीय राजनीतिक शिक्षा विभागको काम के हुनुपर्छ भन्ने सुझाव दिन्छ । हरेक गहन राजनीतिक क्रान्तिपछि जनतालाई परिवर्तनलाई पचाउनका लागि पर्याप्त समय आवश्यक हुन्छ । यो प्रश्न हो के जनताले आफूले प्राप्त गरेका शिक्षालाई पचाउन सके त । मेरो गम्भीर चिन्ताको विषय हो यो प्रश्नको उत्तर अवश्य नकारात्मक हुनेछ । यदि तिनीहरूले शिक्षलाई पचाएको भए हामीले ठूला आकारका उद्योगहरू निर्माण गर्न पहिले नै धेरै चाँडै सुरु गरिसकेका हुने थियौँ ।

हामीले इतिहासमै महान् राजनीतिक क्रान्तिको समस्या समाधान गरिसकेपछि अरू समस्याहरू सांस्कृतिक समस्या जसलाई तुच्छ काम भन्नसकिन्छ हामीसँग भिड्न आए । यस राजनीतिक क्रान्तिलाई अवश्य पचाउनुपर्छ । हामीले जनसमूहलाई यो कुरा बुझ्न सहयोग गर्नुपर्छ । हामी के हेर्नुपर्छ भने घोषणा मात्र भन्दा पनि राजनीतिक क्रान्ति केही बढी नै कुरा हुन्छ ।

गिरफ्तारीको विरोधमा नेकपाको कोशी बन्द

■ **रातो खबर संवाददाता/काठमाडौं**

बिनाकारण पक्राउ गरिएका आफ्नो पार्टीका नेता-कार्यकर्ता रिहा नगरिएको भन्दै नेकपाले गरेको कोशी बन्दले आइतबार दिनभरि नै कोशीका पाँच जिल्ला ठप्प भए । प्रहरीले शान्तिपूर्ण सभा गरिरहेका आफ्ना पार्टीका नेता-कार्यकर्ता गिरफ्तार गरेको भन्दै नेकपा कोशीब्युरोले एक दिने नेपालबन्दको आह्वान गरेको थियो । बन्दको कारण त्यसक्षेत्रमा दिनभरि नै यातायात, शैक्षिक संस्था, बजार, कलकारखाना बन्द रहे । कोशीब्युरोअन्तर्गत पर्ने सम्पूर्ण यातायात व्यावसायीहरूले यातायात पूर्णरूपमा बन्द गरे । संखुवासभा चैनपुर नगरपालिकाको दोभानेमा बन्दको अवज्ञा गरेको भन्दै बन्दकर्ताहरूले एक ट्र्याक्टरमा आगजनी गरेका छन् । जिल्लाको अन्य दुईवटा ठाउँमा पनि सवारी साधनमा तोडफोड गरिएको बताइएको छ । यस्तै बन्दको अवज्ञा गरेको भन्दै बन्दकर्ताहरूले झापाको दमक चियावगान बेतानी पुलनजिकै एउटा बसमा आगजनी गरेका छन् । बस काकरभिट्टाबाट पश्चिमतर्फ गुडिरहेको थियो । बन्दको दिन मोरङको पथरी र उर्लाबारीमा बम विस्फोट भएको खबर छ । बमविस्फोट र ठाउँ-ठाउँमा बम भेटिएको खबरले कतिपय क्षेत्रको जनजीवन आतंकितसमेत बनेको थियो । नेकपाका केन्द्रीय सदस्य तथा कोशी ब्युरो इन्चार्ज किरण राई, ब्युरो सदस्य सागर लिम्बु, संखुवासभा इन्चार्ज समूल, सेक्रेटरी दिव्य बराल, धनकुटा इन्चार्ज आकाश, सेक्रेटरी नवराज भट्टराईलगायतलाई प्रहरीले गिरफ्तार गरेको थियो । उनीहरूलाई चैत्र ५ गते सांस्कृतिक प्रतिरोध दिवसको अवसरमा खुल्ला सभा गरिरहेकै बेलामा धनकुटाको हिलेबाट पक्राउ गरिएको थियो । पक्राउपछि नेकपाका पूर्वी कमान्ड इन्चार्ज विरहीले एक विज्ञप्ति जारी गरी पक्राउ गरिएका आफ्ना नेता-कार्यकर्ताहरूलाई बिनाशर्त रिहाइको माग गरेका थिए । यसअघि शनिबार नेकपाका पूर्वी कमान्डअन्तर्गतका मेची, सगरमाथा र जनकपुर ब्युरोले संयुक्त रूपमा प्रेस विज्ञप्ति जारी गर्दै किरण राईलगायतका नेता-कार्यकर्ताहरूलाई रिहाइको माग गरेका थिए । साथै, उनीहरूले आइतबारको बन्द सफल बनाउनका लागि सबैलाई आग्रहसमेत गरेका थिए ।

अखिल (क्रान्तिकारी) द्वारा चर्को शुल्क विरूद्ध संघर्षका कार्यक्रम घोषणा

■ **रातो खबर संवाददाता/काठमाडौं**

नेकपानिकट अखिल नेपाल राष्ट्रिय स्वतन्त्र विद्यार्थी युनियन (क्रान्तिकारी) ले ९ दिने बुँदे संघर्षको कार्यक्रम घोषणा गरेको छ । मंगलबार काठमाडौंको संवादडबलीमा पत्रकार सम्मेलन गरी शैक्षिक माफियाहरू लक्षित संघर्षका कार्यक्रम घोषणा गरेको हो । फागुन २७-३० सम्म दाङको घोराहीमा सम्पन्न २१ औं राष्ट्रिय सम्मेलनबाट लिइएको निर्णयलाई सार्वजनिक गर्न अखिल (क्रान्तिकारी) ले पत्रकार सम्मेलनको आयोजना गरेको थियो । पत्रकार सम्मेलनमा नवनिवार्चित अध्यक्ष चिरञ्जीवि ढकालले अहिलेसम्म राज्यसत्ताले जनताको मौलिक हकको रूपमा रहेको शिक्षालाई केही शैक्षिक दलाल र माफियाको स्वार्थमा परेर निजीकरण गर्दै नागरिकलाई शिक्षा महंगो मूल्य तिरेर खरिद गर्नुपर्ने बाध्यात्मक अवस्था सिर्जना गरेको भन्दै त्यसको सट्टा वैज्ञानिक शिक्षा प्रणाली देशमा लागू गराउन अखिल क्रान्तिकारीको नेतृत्वमा सम्झौताहीन शैक्षिक आन्दोलन सुरु गर्ने निर्णय भएको जानकारी दिए ।

पत्रकार सम्मेलनमा वितरित घोषणा पत्रअनुसार अखिल क्रान्तिकारीले चैत १४ देखि २४ गतेसम्म देशव्यापी रूपमा सरोकारवालासँग छलफल र अन्तर्क्रिया गर्ने, चैत २५ गते शिक्षा मन्त्रालयदेखि तल्लो तहसम्मका शैक्षिक र सम्बन्धित निकायहरूमा मागपत्र बुझाउने र चैत २७ गतेबाट चरणवद्ध शैक्षिक आन्दोलनका कार्यक्रमहरू संचालन गर्नेछ। पत्रकार सम्मेलनमार्फत सार्वजनिक गरिएको कार्यक्रमअनुसार चर्को शुल्क लिने र बर्सेनि भर्ना गराउने विद्यालय निजी विद्यालयलाई बढी निशानामा राखिने जनाइएको छ । विदेशीबोर्डको हवाला दिई अनुमतिबिना संचालितक लेजविरुद्ध, विश्वविद्यालयको शिक्षामा विदेशी लगानी गर्न नदिने र विगतमा प्याब्सन, एनप्याब्सन, शिक्षा विभाग, मन्त्रालय, जिल्ला शिक्षा कार्यालयलगायतसँग भएका सम्झौता कडाइपूर्वक कार्यान्वयन गराउन संघर्ष केन्द्रित गरिने अध्यक्ष ढकालले पत्रकार सम्मेलनमा जानकारी दिए ।

कला-साहित्यको उद्देश्य र यसको वर्गीय चरित्र

ah{f b[i6sf]0fdf snf-;flxTosf]p2]Zo M-

- snf-;flxTo c¿sf lglDt xf]g, cf^g}dg jxnfpg -:jfGt ;vfo_ sf nflu l;hgf ul/G5 .
- snf-;flxTo s]n dgf]~hgsf ;fwg xg, logsf] cGo ;fdflhs p2]Zo xb}g .
- h;df ;a}sf]lxt ug]{efjgf xG5, Toxl ;flxTo xf].
- snf-;flxTo :jtGq / kljq s/f xg, o;nf0{/fhgLltl;t hf8gxb}g .
- snf snfs}lglDt xg .

dfS;{fbL b[i6sf]0fdf snf-;flxTosf]p2]Zo M-

- snf-;flxTo / ;+s[tsf cªux¿nf0{lglj{fb ¿kdf qmflGtsf] ;fwgsf]¿kdf kbfu ugk{b5 .
- bZdgsf hfnem]hk0f{;+4flGts w/ftn eTsf0{hgqmflGtsf] ;+4flGts k[7eld tof/ kf/] hgtfnf0{ r]tgzLn / ;ªul7t kfg{Pjd ;j{f/fju{sf]klfdf pdªu / pT;fxnf0{clGtd ljho;Dd lbuf]/ bl/nf]/fVg qmflGtsf/L clud b:tfsf]eldsf lgjf{x ug{kb5 .
- snf-;flxTosf]lfqdf P]txfl;s åGåfTds ef}tsjfbL b[i6sf]f nfu ug{kb5 .
- snf-;flxTonf0{qmflGt, hgtf / kl/jtg{sf]klfdf nufpgkb5 .
- snf-;flxTonf0{/fhgLltl;t cGof]ofl>t ¿kdf / julo klfw/tfl;t hf8gkb5 .
- snf-;flxTonf0{;f+s[ts qmflGtsf]efjwf/fl;t hf8gkb5 .

नेपाल बहुजातीय, बहुभाषिक, बहुसांस्कृतिक, बहुधार्मिक र क्षेत्रीय विविधतायुक्त मुलुक हो। यहाँ सामन्त, किसान, नोकरशाह तथा दलाल पुँजीपति, मजदुरलगायतका वर्ग र महिला, दलित, जनजाति, मधेसी, मुस्लिमजस्ता समुदाय अस्तित्वशील छन् । नेपालमा लामो समयदेखि राष्ट्रिय र अराष्ट्रिय, जनवादी र जनविरोधी तथा वैज्ञानिक र अवैज्ञानिक चिन्तनधारा-व्यवहारधाराबीच निरन्तर सङ्घर्ष चल्दै आएको छ । नेपालमा राजनीति, अर्थतन्त्र र कला-साहित्यको क्षेत्रमा सामन्तवादी र साम्राज्यवादी उत्पीडन कायमै छ। आज भूमण्डलीकृत साम्राज्यवादको दबदबा छ । विद्युतीय सूचना प्रविधि, बहुराष्ट्रिय कम्पनीहरू र वित्तीय पुँजीको विकाससितै भूमण्डलीकृत साम्राज्यवादको पनि विकास भएको हो । आज विश्वका अविकसित मुलुकहरूमा आर्थिक, राजनीतिक, सामरिक र कला-साहित्यमा भूमण्डलीकृत साम्राज्यवादी हस्तक्षेप तीव्र बन्दै गएको छ । त्यसका विरुद्ध लड्न कला-साहित्यको उद्देश्य र यसको वर्गीय चरित्र बुझ्नु अनिवार्य छ।

सांस्कृतिक क्रान्ति

हाम्रो सांस्कृतिक रूपान्तरणको दिशा महान् सर्वहारा सांस्कृतिक क्रान्तिका समुन्नत पाठहरूद्वारा निर्देशित छन् । यस महान् क्रान्तिका पाठहरूलाई हामीले अन्तर्राष्ट्रिय कम्युनिस्ट आन्दोलनका समृद्ध ऐतिहासिक अनुभवहरूको सार र संश्लेषणका रूपमा बुझ्नुपर्दछ । यो समाजवादी क्रान्तिकालको सङ्घर्ष र अन्तर्सङ्घर्षको एक यस्तो ऐतिहासिक अनुभव हो, जसबाट मार्क्सवाद-लेनिनवादको गुणात्मक शिखरका रूपमा माओवाद विकसित बन्ने प्रक्रिया पूरा हुन्छ।

महान् सर्वहारा सांस्कृतिक क्रान्ति विचार, भावना, आदत तथा संस्कारमाथि विजय प्राप्त गर्दै अघि बढ्ने तथा पुँजीवादको पुनर्स्थापना रोक्ने कार्य र संशोधनवादको मूलोच्छेदन गर्ने उद्देश्यमा आधारित कम्युनिस्ट-सर्वहारावर्गको अधिनायकत्वअन्तर्गत निरन्तर क्रान्ति जारी राख्ने सिद्धान्तमा आधारित राजनीतिक क्रान्ति हो। यो पार्टी, सेना, सरकार, शिक्षा र कला-साहित्यका फाँटमा घुसेका पुँजीवादपन्थीहरूविरूद्ध परिलक्षित छ । महान् सर्वहारा सांस्कृतिक क्रान्तिको अवधिसम्म विकसित सांस्कृतिक क्रान्तिका नयाँ मान्यताहरू मूलतः यी हुन् :

राजनीतिलाई कमान्डमा राख्नु, सयौँ फूलहरूलाई फुल्न दिनु, लाल र निपूर्ण बन्नु तथा क्रान्तिकारी उत्तराधिकारी तयार पार्नु।

'मार्क्सवाद लागू गर संशोधनवाद होइन' गलत कार्यदिशाबाट सही कार्यदिशालाई पृथक गर्ने मूख्य मानदण्ड हो। मार्क्सवाद लागू गर्नु भनेको कम्युनिस्ट-सर्वहारावर्गको सिद्धान्तलाई समात्नु हो र द्वन्द्वात्मक तथा ऐतिहासिक भौतिकवादी दृष्टिकोणअनुसार समाज विकासका वस्तुगत नियमहरूलाई आत्मसात् गर्नु हो । 'एकताबद्ध होऊ नफुट' पार्टी एकताको रक्षा गर्ने कुरा सर्वहाराक्रान्तिको विजयका निमित्त अमूल्य सम्पत्ति हो । माओले यसका दुई पक्ष औंल्याउनुभएको छ, "एउटा पार्टीको आन्तरिक एकता हो र अर्को पार्टी तथा जनताको एकता हो। कठिनाइलाई पार गर्नका निम्ति यी दुईवटा महत्वपूर्ण हतियारहरू हुन्, सबै पार्टी सदस्यले तिनलाई हुर्काउनुपर्दछ।"

माओले भन्नुभएको छ, "कुनै एउटा पार्टीको बाहिर अरू पार्टीहरू हुन्छन, एउटा पार्टीभित्र समूहहरू हुन्छन, सधैँ यस्तै हुने गरेको छ।"

माओले अल्बानियाली सैनिक प्रतिनिधिहरूसमक्ष चलिरहेको सांस्कृतिक क्रान्तिको नालीबेली लगाउँदै भाषण गरिरहनुभएको थियो । बीचमा आफैँले प्रश्न उठाउनुभयो, "म एउटा प्रश्न गर्न चाहन्छु, महान् सर्वहारा सांस्कृतिक क्रान्तिको उद्देश्य के होला ?" कसैले जहाँको तहीँ जबाफ दियो, "पार्टीभित्रका सत्ताधारीका विरुद्ध सङ्घर्ष गर्नु जसले पुँजीवादी बाटो लिएका छन् ।" उहाँ स्वयम्ले जबाफ दिनुभयो, "पुँजीवादी बाटो लिएका सत्ताधारीविरुद्ध लड्नु मुख्य कार्यभार त हो तर यो नै उद्देश्य होइन। यसको उद्देश्य भनेको विश्वदृष्टिकोणको समस्या समाधान गर्नु हो, यो त संशोधनवादका जरा उखेल्ने प्रश्न हो।"

सन् १९५१ मै भ्रष्टाचार, बर्बादी र नोकरशाहीजस्ता तीन खराबी देखिएको कुरा स्वयम् माओले संश्लेषण गर्नुभयो। सन् १९५२ मा जाँदा निजी औद्योगिक प्रतिष्ठानहरूमा घुसखोरी, कर छली, राज्य सम्पत्तिको चोरी, सरकारी ठेक्कापट्टामा ठगी, आर्थिक सूचनाको चोरीजस्ता पाँच खराबी देखिए। सन् १९६५ को हिउँदमा याओ वेन-युआनले 'हाईजुईको सत्ताबाट बर्खास्तगी' नामक नाटकको आलोचना गरेपछि नै महान् सर्वहारा सांस्कृतिक क्रान्तिको लागि घन्टी बजेको थियो । यो नाटक क्रान्तिविरोधी थियो । आधिकारिक रूपमा सन् १९६६ को मेदेखि सुरु भयो । त्यसको उद्घाटन गर्दै माओले बेइजिङको चोकमा गएर लेख्नुभयो, "मुख्यालयमा बम वर्ष गर।" यो कुरा संशोधनवादी ली शाओचीहरूप्रति लक्षित थियो । माओ स्वयम् मुख्यालयको प्रमुख हुनुहुन्थ्यो, पछि केन्द्रीय समितिको सांस्कृतिक समूहले माओ सही सावित हुनुभएपछि "पुँजीवादी मुख्यालयमा बम वर्षा गर" भन्ने नारा दिइयो । सांस्कृतिक क्रान्तिको मुख्य सिद्धान्तचाहिँ 'क्रान्तिको निशाना आफैँलाई बनाऊ' भन्ने थियो।

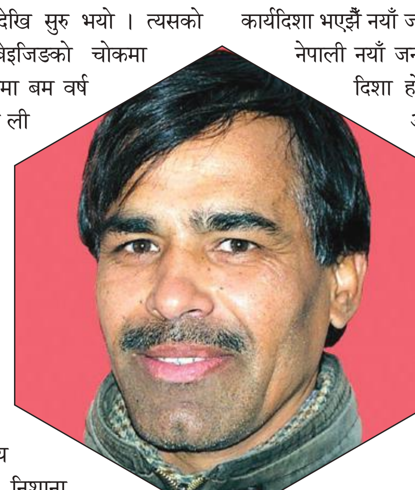

खेम थपलिया

सांस्कृतिक क्रान्तिको सैद्धान्तिक आधारबारे चिनियाँ कम्युनिस्ट पार्टीले यसरी दस्तावेजीकरण गरेको छ, "पुँजीपतिवर्गलाई मिल्काइए तापनि शोषकवर्गले पुराना विचार, संस्कृति, चालचलन र बानी-व्यहोराहरूलाई प्रयोग गरेर जनसमुदायलाई शोषण गर्न, तिनीहरूमा भ्रम छर्न र सत्तामा फर्किन प्रयास गरिरहेका छन् ।" यसले अझ स्पष्ट पार्दछ, "समाजवादी निर्माणको सुनिश्चित गर्न र पुँजीवादी पुनर्स्थापना रोक्न राजनीतिक, आर्थिक, वैचारिक र सांस्कृतिक सबै मोर्चाहरूमा अन्तसम्म समाजवादी क्रान्तिलाई अघि बढाउनु आवश्यक छ। एक वा दुई पुस्ताभित्र समाजवादको पूर्ण विजय हुन सक्दैन, यसको पूर्ण समाधान गर्न दस पुस्ता वा अझ धेरै पनि लाग्न सक्दछ।"

समाजको रूपान्तरणका लागि सर्वहारा विचारधारालाई जनतासम्म पुऱ्याएर तिनीहरूलाई क्रान्तिकारीकरण गर्न र क्रान्तिलाई उल्टाउन चाहने पुँजीवादी र निम्न-पुँजीवादीहरूका हेडक्वार्टरमा बम वर्षाउनका लागि लाखौँ जनसमुदायलाई परिचालन गर्न माओले बारम्बार जोड दिनुभयो । सांस्कृतिक क्रान्तिको अवधिभर माओले पार्टीको सम्पूर्ण तह र तप्कालाई "क्रान्तिलाई पकड र उत्पादन बढाऊ", "विद्रोह गर्नु अधिकार हो", "सयौं फूलहरू फुल्न देऊ", "सयौं विचारहरूलाई प्रतिस्पर्धा गर्न देऊ", "जनतादेखि जनतासम्म" आदि उद्घोषबाट वैचारिक प्रशिक्षण दिनुभयो । सांस्कृतिक क्रान्ति समाजवादबाट "श्रम जीविकाको साधन मात्र नभई जीवनको आधारभूत आवश्यकता बन्न पुग्ने" र "हरेकबाट क्षमताअनुसार र हरेकलाई आवश्यकताअनुसार भन्ने नारा आफ्नो झन्डामा अङ्कित गर्न सक्ने" साम्यवादसम्म पुऱ्याउनका लागि माओले प्रस्तुत गर्नुभएको सबभन्दा वैज्ञानिक मार्गचित्र हो। सांस्कृतिक क्रान्ति चिनियाँ अन्तर्वस्तुको संशोधनवाद विरोधी संघर्ष मात्र होइन, बरु यो त सर्वहारा अधिनायकत्वअन्तर्गत क्रान्तिको निरन्तरता र सार्वभौम आयाम रहेको विशिष्ट प्रकारको वर्गसङ्घर्ष हो । त्यसकारण, एक-आपसमा अक्षुण्ण तरिकाले अन्तर्सम्बन्धित सांस्कृतिक क्रान्ति र माओवाद सार्वभौम छन्। माओको येनान प्रवचनबाट थप स्पष्ट हुन सकिन्छ।

डा. ऋषिराज बराल भन्नुहुन्छ, "येनान प्रवचनले को सही अर्थको क्रान्तिकारी र को अवसरवादी र छद्म संशोधनवादी हो भन्ने कुरासमेत प्रस्ट पारेको छ। पार्टीमा प्रवेश गर्न सफल भएका पुँजीवादी तथा संशोधनवादी प्रवृत्ति बोकेकाहरू विरुद्ध चलाइएको चिनियाँ महान् सर्वहारा सांस्कृतिक क्रान्तिका सन्दर्भमा समेत 'येनान प्रवचन' लाई केन्द्रीय महत्व दिनुले पनि यसको वैचारिक तथा सौन्दर्यशास्त्रीय महत्वको आयामलाई मापन गर्न सकिन्छ । राजनीतिक दृष्टिले तीव्र अन्तर्विरोधको स्थितिमा रहेको नेपाली समाजको वर्तमान स्थिति र आफूलाई माओवादी भन्नेहरूमा समेत वैचारिक, राजनीतिक तथा सांस्कृतिक विचलन तीव्र रूपमा देखापरेको अवस्थामा 'येनान प्रवचन' को महत्व झन् बढेर गएको छ। नेपाली क्रान्तिको स्वरूप नयाँ जनवादी र नेपाली विशिष्टताको जनयुद्ध नै नेपाली क्रान्तिको कार्यदिशा भएझैँ नयाँ जनवादी सांस्कृतिक आन्दोलन नै नेपाली नयाँ जनवादी सांस्कृतिक आन्दोलनको दिशा हो भन्ने कुरामा हामी प्रस्ट हुनु आवश्यक छ । सांस्कृतिक आन्दोलन र संयुक्त मोर्चाका सन्दर्भमा माओले भनेका कुराहरू "भुत्ते चक्कूले रगत आउँदैन भद्दा सेनाले लडाइँ जित्न सक्तैन" भन्ने यथार्थ हाम्रो सांस्कृतिक आन्दोलनका सन्दर्भमा पनि त्यत्तिकै सान्दर्भिक छ", (द नेक्स्टफ्रन्ट डट कम)।

कला-साहित्यको वर्गीय चरित्र

वर्गीय समाजमा कला र साहित्य पनि वर्गीय हुन्छ। कलाकृतिहरू समाजको वर्गसंरचना तथा वर्गीहितहरूको परिणामस्वरूप उत्पन्न वर्गीय मनोविज्ञानजस्ता मध्यवर्ती सम्बन्ध सूत्रमाथि निर्भर छ। मार्क्सवादका प्रणेताहरूले वर्गीय समाजमा कलाको वर्गीय चरित्रका प्रस्ट पार्नुभएको छ कि महान् लेखकहरूले आफ्नो वर्गीय स्थितिका विपरीत पनि यथार्थलाई जीवनको सही र सर्वाङ्गीणपूर्ण चित्र प्रस्तुत गर्न सक्तछन्, आफ्नो वर्गीय चिन्तन र स्थितिलाई अतिक्रमण गर्न सक्ने क्षमता राख्दछन् । समाज र इतिहासको विकास प्रक्रियामा वर्गसङ्घर्षले केन्द्रीय र निर्णायक कारक तत्वको भूमिका निर्वाह गर्दछ। कला-साहित्य वैचारिक सङ्घर्षको साधनका साथै त्यसको बोधको साधन पनि हो । लु सुनले भन्नुभएको छ, "लेखकहरूले हस्तक्षेप गर्न र रूपान्तरण गर्नाका लागि लेख्नुपर्दछ ।" उहाँको भनाइमा वर्गपक्षधरता मुखरित भएको छ।

भनिन्छ- "गीत-सङ्गीतमा वर्गसङ्घर्षको राँको सल्किनुपर्छ, समुन्द्रको छाल उर्लिनुपर्छ, कृतिमा सुन्दर बिम्ब झल्किनुपर्छ, मानव आकाङ्क्षा र भावनामा भविष्यका उदात्त र सुन्दर सपना देखिनुपर्छ । गीतमा सामूहिक आक्रोश र जीवन बदल्ने बुलन्द आवाज दन्किनुपर्छ र जीवन्त यथार्थ चित्रित हुनुपर्छ ।" कला-साहित्यको सन्दर्भमा यो कुरा निकै मननीय छन्।

> *हामी नेपालको आमूल परिवर्तनको खातिर एकीकृत जनक्रान्तिको चरणमा छौँ। यो चरणमा नेपाली राष्ट्रियताको आन्दोलन आन्तरिक रुपमा सामन्तवाद र बाह्य रुपमा साम्राज्यवादविरुद्ध परिलक्षित छ। वैज्ञानिक समाजवाद हु"दै साम्यवादमा नपुग्दासम्म सच्चा अन्तर्राष्ट्रियतावादको निर्माण पनि हुन सक्तैन। कला-साहित्यमा उत्पीडक जाति र देशप्रति घृणा र उत्पीडित जाति तथा राष्ट्रप्रति प्रेमका भावहरु अभिव्यञ्जित गरिन्छ।*

हामी नेपालको आमूल परिवर्तनको खातिर एकीकृत जनक्रान्तिको चरणमा छौँ। यो चरणमा नेपाली राष्ट्रियताको आन्दोलन आन्तरिक रूपमा सामन्तवाद र बाह्य रूपमा साम्राज्यवादविरुद्ध परिलक्षित छ । वैज्ञानिक समाजवाद हुँदै साम्यवादमा नपुग्दासम्म सच्चा अन्तर्राष्ट्रियतावादको निर्माण पनि हुन सक्तैन। कला-साहित्यमा उत्पीडक जाति र देशप्रति घृणा र उत्पीडित जाति तथा राष्ट्रप्रति प्रेमका भावहरू अभिव्यञ्जित गरिन्छ। यसप्रकारका साहित्य र कलामा देशभक्तिका भावहरू प्रतिध्वनित हुने गर्दछन्। यहाँ जनता र राष्ट्रको अस्मिता र स्वत्व मुखरित भएको हुन्छ। यसप्रकारका रचनामा देशभक्तिको भावभूमिमा प्रकृतिको मानवीकरण हुन्छ । नेपालमा कला-साहित्यको क्षेत्रमा अनेकौं देशभक्त तथा प्रगतिशील स्रष्टाहरूले राष्ट्रिय स्वाधीनता तथा सर्वभौमिकताको पक्षमा सशक्त आवाज उठाउँदै आएका छन्। मार्क्सवादी स्रष्टाका रचनामा राष्ट्रियता र अन्तर्राष्ट्रियताबीच एकरूपता कायम गर्ने प्रयास पनि हुँदै आएको छ। कुनै बेला नेपालमा राजालाई राष्ट्रियताको प्रतीकका रूपमा ग्रहण गर्ने 'मण्डले राष्ट्रवाद' पनि देखापऱ्यो र त्यसले कला-साहित्यको क्षेत्रलाई धेरै हदसम्म प्रदूषित पनि तुल्यायो। तर, राष्ट्रियताको प्रतीक जनसमुदाय हो, राजतन्त्र होइन र थिएन पनि।

मार्क्स र एङ्गेल्सले मार्क्सवादी साहित्य चिन्तन गर्नेक्रममा साहित्यलाई विचारधाराको एउटा रूपका रूपमा मात्र होइन, साहित्यको जन्मको आधार समाजको भौतिक आधारलाई मान्नुभएको छ । भौतिक र आर्थिक परिस्थितिमा परिवर्तन आउनासाथ साहित्यमा पनि परिवर्तन आउँछ तथा आधार र अधिरचना वा उत्पादनको आर्थिक आधार र कलात्मक रूपका बीचमा भिन्नता रहन्छ भन्ने मार्क्स-एङ्गेल्सको धारणा रहेको पाइन्छ । लेनिनको विचारमा साहित्य सर्वहारावर्गको साझा उद्देश्यको एक अङ्ग बन्नुपर्छ, समस्त मजदुर वर्गको अभिन्न र महान् सामाजिक जनवादी मेसिनको 'दाँत र पेच' हुनुपर्छ। साहित्य सुसङ्गठित, योजनाबद्ध, एकबद्ध सामाजिक जनवादी पार्टी कार्यको सङ्घटक अङ्ग बन्नुपर्छ । माओको विचारमा कला-साहित्य जनताका लागि अर्थात् क्रान्तिकारी सङ्घर्षमा प्रत्यक्ष रूपबाट संलग्न रहेका ज्यामी, किसान र सिपाहीहरूका लागि हुनुपर्छ । यथार्थमा व्यापक जनसमुदायको जीवन नै क्रान्तिकारी कला र साहित्यको एक मात्र स्रोत हो । लेनिनले पार्टी-साहित्यको अवधारणा अगाडि सार्नुभयो। माओले येनान गोष्ठीमा बोल्नुभएको 'राजनीतिलाई शीर्षासनमा राख' निकै महत्वपूर्ण रहेको छ।

हार्वड फास्टले भन्नुभएको छ, "लेखकहरू पछाडि बसेर होइन, अघिल्लो मोर्चामा बसेर अघि बढ्नुपर्छ। सर्वसाधारण जनतालाई यथार्थको स्वरूपबारे जानकारी गराउनु उनीहरूको काम हो। त्यसमा नै उनीहरूको कला र उनीहरूको गौरव रहेको हुन्छ किनभने उनीहरूको कामको स्वरूपले गर्दा नै उनीहरूको निम्ति मानवीय आशा, डर र दुःखकष्ट र विजयको सार निकाल्न सम्भव हुन जान्छ। तर, त्यसो गर्नाका लागि उनीहरूले संसारको छायालाई बुझेर मात्र हुँदैन, संसारलाई नै बुझ्नुपर्दछ।"

मार्क्सवादीहरूको दायित्व

मार्क्सवादी स्रष्टाहरूले मालेमावादलाई पथप्रदर्शन सिद्धान्त मान्नुपर्दछ । ऊ सामन्तवाद, साम्राज्यवाद र सबैखाले संशोधनवादविरुद्ध सङ्घर्षमा उत्रनुपर्दछ। उसलाई कला-साहित्यको वर्गीय स्वरूपबारे कुनै भ्रम हुनुहुन्न। राष्ट्रिय, जनवादी तथा वैज्ञानिक कला-साहित्यको पक्षपोषण उसको क्रियाशीलताको अन्तर्वस्तु हुनुपर्छ । ऊ सत्यम्, शिवम् र सुन्दरम्को भावनाद्वारा अनुप्राणित हुनुपर्दछ । सांस्कृतिक आदर्शलाई केन्द्रमा राख्दै वर्गीय, सांस्कृतिक तथा भावनात्मक रूपान्तरणमा जोड दिएर मात्र सांस्कृतिक रूपान्तरण र आन्दोलनलाई माथि उठाउन सकिन्छ।

आज नव-उदारवादी योजनाबद्धताका साथै सूचनाविभ्रम, वित्तीय पुँजीको भूमण्डलीकरण, सैन्य फासीवाद र लाल-झन्डाका विरुद्ध लाल-झन्डाको प्रयोगमार्फत् कम्युनिस्ट आन्दोलनलाई ध्वस्त पार्न र साम्राज्यवादलाई ऊर्जा दिने काम तीब्र बनाइएको छ । एनजीओ र आईएनजीओको भूमिकालाई पनि नयाँ किसिमले सक्रिय बनाइँदैछ । ज्ञानप्रशारणका सबै मूल्यहरूलाई खारेज गरिँदैछ। तर, मुक्तिको चरणमा पुग्नु भनेको वर्गविहीन समाज-व्यवस्था स्थापना गर्नु हो। यो त्यति सजिलो छैन। लेनिन भन्नुहुन्छ, "जारलाई निकालेर फाल्न कुनै गाह्रो थिएन, त्यसका लागि केही दिनको जरुरत थियो । जमिनदारलाई निकालेर फाल्न पनि धेरै कठीन थियो, यस कामका लागि केही महिनामा पूरा गरियो। पुँजीपतिहरूलाई निकाल्न पनि धेरै कठीन भएन तर वर्गलाई समाप्त पार्न अतुलनीय रूपमा अति कठीन काम हो।" हामीले मानवीय जीवनको वर्गीय सारतत्व र उत्पीडित समुदायको मुक्तिका लागि गरिने वर्गयुद्धको अन्तर्यमा कला-साहित्यको सौन्दर्यात्मक मूल्यको खोजी गर्नुपर्दछ। यो सौन्दर्यात्मक मूल्य माथि उल्लेख भएजस्तै बुर्जुवा कला-साहित्यको उद्देश्यको खारेजी र मार्क्सवादी कला-साहित्यको उद्देश्य आत्मसातीकरणमा आधारित छ।

लु सुनले एक सन्दर्भमा भन्नुभएको छ, "क्रान्तिकारी साहित्यले मात्र आमूल परिवर्तन ल्याउन नसक्ने रहेछ। त्यसका लागि त क्रान्तिकारी योद्धाहरू नै चाहिने रहेछ।" सन् १९३१ मा कोमिन्ताङ सरकारले पाँचजना युवा लेखकहरूको हत्या गऱ्यो । दमनबाट जोगिन यिनी भूमिगत भए। हत्या गरिएका लेखक साथीहरूको सम्झनामा लु सुनले कोमिन्ताङ सरकारको विरोधमा अत्याचारी शासनको खेदो खन्दै 'चिनियाँ सर्वहारा साहित्य र अग्रगामी लेखकहरूको रगत' र 'अँध्यारो चीनमा कलासाहित्यको वर्तमान स्थिति' नामक लेखहरू लेख्नुभयो। सङ्घर्षका वर्षहरूमा कोमिन्ताङ सरकारले डेढ लाखभन्दा बढी चिनियाँ क्रान्तिकारीहरूको हत्या गऱ्यो तर लु सुनको सङ्घर्षशील उत्साह कहिल्यै मत्थर भएन, बरु मृत्युपर्यन्त जुधिरहे । माओको नेतृत्वको 'लामो अभियान' शान्शी आइपुगेकोमा हर्षले विभोर हुँदै लु सुनले विदेशी पत्रकार स्मेडलीमार्फत् माओलाई बधाइ सन्देश पठाउँदै भन्नुभयो, "चीन र मानवताको आशा तपाईंउपर नै टिकेको छ।"

अन्ततः माओले लु सुनलाई चीनको सर्वहारा सांस्कृतिक क्रान्तिका सर्वोच्च कमान्डर मान्नुभयो।

१३ चैत, २०७४

कविता

गरिबीले निस्सासिएको बिरे दाजै

चोमु शेर्पा
'खुशी'

बर्षौं देखि देखिरहेकी छु मैले
पल्लाघरे बिरे दाजु
उसको दिनचर्या अनि परिश्रमलाई
बिहान उठ्ने बितिकै
सधैं सुख्खा भात नुन खोर्सानीसित
मजाले मोल्दै एक गिलास पानी अगाडि राखेर
सर्पले भ्यागुतो निल्न नसकी नसकी निलेको जस्तै
पानी सित भात निलेर निस्कन्छ
एउटा हातमा टकटके र
अर्को हातमा कर्नी बोकेर कर्म काट्न !
साँझपल्ट,
बाह्र घन्टा लगातार
पसिना बगाएर थकानको रत्तिभर
आभाष नगरी बार घन्टापछि
भोकाएको गोरुको
ओल्लो छाला र पल्लो छाला
जोडिन लागेको जस्तै करङ र पेटको छाला जोडेर
भोकको जुका उमार्दै
थोत्रो साइकल खन्द्राङ खन्द्राङ बजाउँदै आइपुग्छ घरमा
र भन्छ बुढी भात पस्की पस्की
बुढी बुढाको न्याउरो मुख देखेर
गुन्द्रुकको झोल अनि भएभरको चामल सोरसार पारेर
पकाएको थोरै भात पस्केर
आफू भोकै भएपनि अघाए झैँ गरेर
बुढाको अगाडि टर्क्याउँछे र भन्छे
मीठो मानेर खाउ है !
सातापछि
हप्ताको एक दिन
हप्ताभरिको पैसा
हिसाब गरेर ठेकेदारले दिन्छन्
तर बिडम्बना त्यो पैसाले
छोरो पढाउन,
एक हप्ता पुग्ने चामल ल्याउन
नुन भुटुन किन्न
अनि श्रीमती र आमाबुबाको
रहरहरु पूरा गर्न पुग्दै पुग्दैन
तर पनि ऊ काममा गई नै रहन्छ
किनभने उसको अर्को बिकल्प छैन
वास्तवमा भन्नुपर्दा
बाह्रखरी देख्न नपाएको उसले
बाह्रसय प्रकारको पीडा देखेको छ
एक संख्या चिन्न नसकेको उसले
दस निल अभाव भोगी सकेको छ
तै पनि उ अभावहरुसित पैंठेजोरी खेल्दै
आइपरेको असंख्य दुःखकष्टहरु झेल्दै
खोल्साहरुले थोरै थोरै पानी
जम्मा गरेर खोलामा मिसाए जसरी
आफ्नो थाप्लोको पसिनासित
श्रम मिसाएर आफु
छोरो, श्रीमान, अनि बाउ हुनुको
कर्तब्य निभाउन ऊ चुकेको छैन
जता भाग भन्यो उतै भाग्ने
जता लखेट्नु भन्यो त्यतै लखेट्ने
एउटा तालिम प्राप्त कुकुर जतिकै छ ऊ
ठेकेदारले जता जे गर भन्यो उसै गर्ने
जे अह्रायो त्यही मान्ने एकदम जाती
जानेको छैन उसले म सक्दिन भन्न
म जान्दिन भन्न
अझ उस्ले कहिल्यै नजानेको एउटा कुरा,
अरुको आँखा छल्न र ढाँट्न
ऊ सोझो छ कुनै चाप्लुसी गर्न जान्दैन
त्यसैले त बर्षौं पहिलेदेखि
उसको पारिश्रमिक जतिको त्यति छ
राम्रो सामानको बजार राम्रो भनेझैँ
यताउता जतातटै तानातान हुन्छ उसको
किनभने उ सस्तो मूल्यको मजदुर हो
मोलमोलाइ हुन्छ उसको श्रमको
सबै ठान्छन् मान्छे
सोझो भए भने झुक्याउन सजिलो हुनेरहेछ सबैलाई
ऊ समयको परिवर्तनसंगै सधैं सम्झिरहन्छ(
इमानदार भए भगवानले हेर्छन् रे !
तर उसको भगवानले उसलाई कहिल्यै हेरेनन्
त्यसैले होला आजसम्म उसले
आफ्नो श्रम र पसिनाको मूल्य तोकेको छैन
आफ्नो अधिकार चिनेको छैन
उसको अधिकार चिनाउनलाई
न त कुनै अधिकारकर्मी आयो
न कुनै आन्दोलनकर्ता नै
राज्यको पहुँच ऊ सम्म कहिल्यै पुगेन र
उसको बाध्यता राज्यसम्म ...

सम्मेलनको घनीभूत तयारी गर्दै ट्रेड युनियन महासंघ

■ रातो खबर संवाददाता/काठमाडौं

अखिल नेपाल क्रान्तिकारी ट्रेड युनियन महासंघअन्तर्गत अखिल नेपाल क्रान्तिकारी यातायात मजदुर संघको छैटौं राष्ट्रिय सम्मेलन काठमाडौँमा सम्पन्न भएको छ । सम्मेलनको उद्घाटन गर्दै अखिल नेपाल क्रान्तिकारी ट्रेड युनियन महासंघका केन्द्रीय संयोजक अमर झाक्रीले आउँदो वैशाखमा हुने भनिएको महासंघको राष्ट्रिय सम्मेलन भव्यरूपमा सफल बनाउन पेशागत संगठनहरूको सम्मेलन सुरु भएको जानकारी दिए । साथै उनले नेपालमा मजदुर आन्दोलनको जगमा नेताहरू सत्तामा पुगेको भए पनि उनीहरूले मजदुरको हितमा कुनै पनि काम नगरेको भन्दै एकीकृत जनक्रान्तिको बाटोबाट स्थापना हुने वैज्ञानिक समाजवादी व्यवस्थाले मात्र मजदुरहरूका समस्या समाधान गर्ने बताए । सम्मेलनमा रातो खबर साप्ताहिकका प्रबन्ध निर्देशक भीम चापागाईंको उपस्थिति रहेको थियो । सम्मेलनले चारजना पछि थप्ने गरी शिशिर थापाको अध्यक्षतामा १९ सदस्य केन्द्रीय कार्यसमिति गठन गरेको छ । जसको उपाध्यक्षमा आदित्य चौधरी, महासचिवमा ओम लामिछाने चयन भएका छन् । यस्तै सदस्यहरूमा दिपेन्द्र घिमिरे, लालबहादुर तामाङ, धुव्र भुजेल, युवराज न्यौपाने, कालीबहादुर पाण्डे, धनवीर थापा, होमबहादुर परियार, शिव अर्याल, रामचरण कार्की, मणि तामाङ, मुक्ति विक र कविन्द्र बोहोरा रहेका छन् । शिशिर थापाको अध्यक्षतामा सम्पन्न सम्मेलनको संचालन दिपेन्द्र घिमिरेले गरेका थिए । यस्तै, ट्रेड युनियन महासंघ कास्कीको भेला बिहीबार पोखरामा सम्पन्न भएको छ । भेलालाई सम्बोधन गर्दै नेकपाका कास्की इन्चार्ज तथा गण्डक ब्युरो सदस्य रूपेशले वर्तमान संसदीय दलाल व्यवस्थाका कारण हरेक क्षेत्रका मजदुरहरूले दमन र उत्पीडन भोग्नुपरेकोले उत्पीडनका विरुद्ध सबै मजदुर एक भई अघि बढ्नुपर्ने बताए । यस्तै, अखिल नेपाल ट्रेड युनियन महासंघका केन्द्रीय सदस्य गोकुल दाहालले दलाल सत्ताका मजदुर संगठनहरूले सामाजिक दलाल पुँजीपतिहरूलाई पक्षपोषण गरेको हुदाँ क्रान्तिकारीहरूको पक्षपोषण गर्न सशक्त रूपमा ट्रेड युनियन लागिरहने बताए । दाहालले निगम पुँजीले मजदुर आन्दोलनलाई बन्ध्याकरण गर्न वर्क परमिटबिना नै विदेशी मजदुरहरूलाई नेपालमा परिचालन गर्ने र नेपाली मजदुरलाई विदेशमा बेचिन बाध्य पारेको बताए । विभिन्न मजदुर संगठनका प्रतिनिधिहरूको उपस्थिति रहेको भेलाले कालीबहादुर पाण्डेको अध्यक्षतामा १३ सदस्यीय जिल्ला संगठन समिति गठन गरेको पोखराबाट हाम्रा संवाददाता रमाकान्त बास्तोलाले जानकारी दिएका छन् । अखिल नेपाल क्रान्तिकारी ट्रेड युनियन महासंघअर्न्तगत अखिल नेपाल क्रान्तिकारी गलैंचा मजदुर संघ, काठमाडौँको छैटौं जिल्ला सम्मेलन सम्पन्न भएको छ । सम्मेलनले रमेश थापा मगरको नेतृत्वमा ११ सदस्यीय कार्यसमिति चयन गरेको छ । यसैबीच अखिल नेपाल क्रान्तिकारी ट्रेड युनियन जिल्ला महासंघ, दोलखाको प्रथम जिल्ला सम्मेलन सम्पन्न भएको छ । सम्मेलनले सरोजप्रसाद न्यौपानेको अध्यक्षतामा ११ सदस्यीय जिल्ला समिति गठन गरेको छ । जसको उपाध्यक्षमा जित थामी, सचिव रमेश थामी, सदस्यहरूमा कृष्ण थापा, सुदर्शन भुजेल, सुजन मग्राती, बाबुराम थामी, किसन थामी, सरोज थामी, भीम तामाङ र राकेश श्रेष्ठ रहेका छन् । नेकपाका पूर्वी ताम्सालिङ ब्युरो इन्चार्ज जगत प्रमुख अतिथि रहेका थिए भने इन्चार्ज यादव दाहाल, अखिल नेपाल क्रान्तिकारी ट्रेड युनियन महासंघ मध्य-कमान्ड संयोजक गोकुल दाहाल र पूर्वी ताम्सालिङ ब्युरो महासंघ संयोजक विनोद थापालगायतको उपस्थिति रहेको थियो ।

यसैगरी सोमबार काठमाडौँमा अखिल नेपाल क्रान्तिकारी होटल तथा रेष्टुरा सङ्घको छैटौं राष्ट्रिय सम्मेलन सम्पन्न भएको छ । सम्मेलनले टेक प्रधानको नेतृत्वमा ११ सदस्यीय कार्यसमिति चयन गरेको छ । कार्यसमितिहरू उपाध्यक्ष ईश्वर श्रेष्ठ, महासचिव अनिता कार्की, सचिव प्रविन अधिकारी, सहसचिव शंकर अधिकारी, कोषाध्यक्ष प्रेमप्रतीक मगर, सदस्यहरूमा विश्वनाथ पुलामी, केदार थापा, राजकुमार देउला, रविन थापालगायत छन् । सम्मेलनले पछि देशैभरिबाट सदस्यहरू थप्ने निर्णय पारित गरिएको छ । अध्यक्षतासमेत गरेका टेक प्रधानले राजनीतिक प्रतिवेदन प्रस्तुत गरेको, शंकर अधिकारीले सञ्चालन गरेको कार्यक्रममा ईश्वर क्षेत्रीले स्वागत मन्तव्य राखेका थिए ।

उत्तर कोरियाली ...

अपनाइएको र रेल स्टेसनहरूसमेत बन्द गरेको तथ्यलाई आधार बनाएर अन्तर्राष्ट्रिय समाचार संस्थाहरूले उत्तर कोरियाली सर्वोच्च नेता किम जोङ उनले नै बेइजिङ भ्रमण गरेको हुन सक्ने समाचार सम्प्रेषण गरेका छन् । यद्यपि यो विवरण तयार पार्दासम्म चिनियाँ र उत्तर कोरियाली समाचार संस्थाले किम जोङ उनको भ्रमणबारे केही उल्लेख गरेका छैनन् । बीबीसीले पनि बेइजिङ रेलवे स्टेसनमा मंगलबार सुरक्षा व्यवस्था कडा गरिनु र रेलवे स्टेसन नै बन्द गरिनुले पनि उनकै आगमन भएको हुन सक्ने अनुमान गरिएको भन्ने समाचार प्रशारण गरेको छ । चीनको महत्वपूर्ण तियानमेन स्वायरमा अकस्मात विदेशी पर्यटकहरूलाई समेत बाहिर निकालिएको संचार माध्ययमहरूले उल्लेख गरेका छन् । उनीहरूले अत्याधुनिक हातहतियार र सयौँ सैनिकले सुसज्जित हुँदै सर्वोच्च नेता उन रेलबाट बेइजिङतर्फ हिँडेको उल्लेख गरेका छन् । विश्व अर्थतन्त्रमा उल्लेख्य प्रगति गरिरहेको चीन एवं परमाणविक अस्त्रमा त्यस्तै सफलता हासिल गरिरहेको उत्तर कोरियाबीच राम्रो सम्बन्ध रहेको र दुवै देशसँग आफूलाई महाशक्ति ठान्ने चीनको सम्बन्ध राम्रो नभएको विश्लेषणका माझ किम जोङ उनले बेइजिङको भ्रमण गरेको भन्ने समाचारलाई लिएर विश्व राजनीतिमा निकै अर्थपूर्ण र चासोका साथ हेरिएको छ ।

जनसत्ताद्वारा ...

सामाजिक दलाली मानव बेचबिखन, भ्रष्टाचार, कर छली, नियन्त्रण गर्न नसकेको कारण राजिनामा मागिएको पनि पत्रमा उल्लेख गरिएको छ । जनसत्ताको प्रतिनिधिहरूको चेतावनीपत्र पुगेसँगै सबै स्थानीय जनप्रतिनिधिहरू त्रसित भएको बताइएको छ ।

प्रम केपी ...

आफूलाई खाँटी राष्ट्रवादी भनाइएका ओलीको राष्ट्रवादको मुखुटो खोलिँदै गएको छ ।

दिनदिनै उपभोग्य वस्तुको मूल्य बढेको बढैछ । राष्ट्रबैंकले मूल्य घटेको जानकारी गराएता पनि उपभोग्यवस्तुको मूल्य ४ प्रतिशतले वृद्धि भइसकेको छ । यो अझ बढेर जाने निश्चित छ ।

जहाँसम्म केपी ओलीले लोकतन्त्रको कुरा गरेका छन्, उनको सरकारले कैयौँ संघ-संगठनहरूमाथि अघोषित प्रतिबन्ध लगाइएको छ । सामान्य सभा, जुलुस गर्न पूर्ण रोक लगाइएको छ । गिरफ्तारी र धरपकडलाई तीब्र बनाइएको छ । नेताहरूको नाममा वारेन्ट जारी गर्ने, घर-घरमा छापा मार्ने गरिराखेका छन् । उनीहरूको यो हर्कतलाई कसरी लोकतान्त्रिक भन्न सकिन्छ !

सञ्चार माध्यमहरूले भ्ष्टाचार भनेर प्रमाण नै पेश गर्दा पनि यो राज्यले कार्वाही गरेको छैन । बरु उल्टै संरक्षण गरिरहेका छन् । केपी-पीकेको गठबन्धनले जे गरिराखेको छ, ती सबै उनीहरूले बनाएको संविधान र मंगलबार केपीले कुटनीतिक नियोग र विकास साझेदारहरूका बीचमा दिएको भाषणको ठीक उल्टो छ ।

नेकपाका नेता ...

विज्ञप्ति जारी गर्दै जानकारी दिनुभएको छ । उक्त प्रेस विज्ञप्तिमा बुबा प्रेमनारायण सापकोटाप्रति भावपूर्ण श्रद्धाञ्जली पनि व्यक्त गरिएको छ । विज्ञप्तिमा भनिएको छ- 'हाम्रो पार्टी केन्द्रीय समितिको पोलिट्ब्युरो सदस्य तथा पूर्वी कमान्ड इन्चार्ज क. विरहीको बुबा प्रेमनारायण सापकोटाको ९१ वर्षको उमेरमा आज बिहान ४:२५ बजे रत्ननगर ५, चितवनमा निधन हुन पुग्यो । उहाँ विगत केही समयदेखि अस्वस्थताको सामना गरिरहनुभएको थियो । निधन हुनुभएका बुबा प्रेमनारायण सापकोटाप्रति हाम्रो पार्टी भावपूर्ण श्रद्धाञ्जली अर्पण गर्दछ । शोकमग्न क. विरहीलगायत उहाँका सम्पूर्ण परिवार तथा आफन्तजनहरूप्रति पार्टी गहिरो समवेदना व्यक्त गर्दछ ।

बुबा प्रेमनारायण सापकोटाले पार्टी र क्रान्तिमा पुऱ्याउनुभएको योगदानको उच्च सम्मान गर्दै उहाँको क्रान्ति र परिवर्तनप्रतिको बाँकी आकांक्षालाई पूरा गर्न हाम्रो पार्टी क्रान्तिको यात्रामा अविछिन्न अगाडि बढिरहने प्रतिवद्धता पनि व्यक्त गर्दछ ।'

क्रान्तिकारी पत्रकारहरू संगठित

■ अनिल नेपाली

'वाक् स्वतन्त्रता र राष्ट्रिय स्वाधीनताका लागि आमूल परिवर्तनका पक्षमा दोश्रो जिल्ला सम्मेलन' भन्ने मूल नाराका साथ क्रान्तिकारी पत्रकार संगठन अर्घाखाँचीको दोश्रो जिल्ला सम्मेलन सन्धिखर्कमा सम्पन्न भएको छ । संम्मेलनले अनिल नेपालीको अध्यक्षतामा १५ सदस्यीय जिल्ला कार्यसमिति गठन गरेको छ । जसको सचिवमा अंकित जि.सी., कोषाध्यक्षमा सुरज सुरेन्द्र सुनार रहेका छन् । क्रान्तिकारी पत्रकार संगठनका केन्द्रीय सचिवालय सदस्य तथा लुम्बिनी ब्युरो संयोजक प्रकाश डुम्रेले सम्मेलनको उद्घाटन गरेका थिए । नेकपाका जिल्ला सेक्रेटरी खेम घर्ती, जिल्ला जनसरकार प्रमुख पीताम्बर पोख्रेल पनि सम्मेलनमा उपस्थित थिए । यस्तै पत्रकार महासंघका जिल्ला अध्यक्ष हिम जि.सी, लेकाली प्रेस चौतारीका जिल्ला सचिव अर्जुन भुसाल, प्रेस सेन्टर नेपालका अध्यक्ष गणेश खनाल, प्रगतिशील पत्रकार संघका केन्द्रीय सदस्य श्याम घिमिरे, पर्यटन पत्रकार संगठनका ५ नम्बर प्रदेश संयोजक जितेन्द्र खत्री, नवलपरासी अध्यक्ष शिव डुम्रेको पनि उपस्थिति थियो । सम्मेलनको उद्घाटन गर्दै प्रमुख अतिथि प्रकाश डुम्रेले आस्थाकै आधारमा पत्रकारमाथि धरपकड गर्नु दुखद् भएको बताए । पत्रकारले राजनीतिक नेताहरूको मात्र समाचार नलेखेर गरिब निमुखा जनताको पनि समाचार लेख्नुपर्ने धारणा राख्दै जनपक्षीय पत्रकारितामा कलम चलाउन जोड दिए । सम्लेनलमा सहभागी अतिथिहरूले राज्यले फरक विचार र आस्था राखेको भरमा पत्रकारमाथि दमन गर्नु दुखद् भएको बताउँदै अब राज्यले पत्रकारमाथिको दमन रोक्नुपर्ने बताए । सम्मेलनको अध्यक्षता अनिल नेपालीले गरेका थिए भने पत्रकार विष्णु राउतले सञ्चालन र पत्रकार सुरज सुरेन्द्रले स्वागत मन्तव्य राखेका थिए ।

क्रान्तिकारी ट्रेड युनियन महासंघले गऱ्यो प्रथम जिल्ला सम्मेलन र अध्यक्षमा न्यौपाने

■ रातो खबर संवाददाता/दोलखा

'दलाल संसदीय सत्तालाई खारेज गरौं, मजदुर मुक्तिका निम्ति चौतर्फी रूपले संघर्ष गरौं' मूल नाराका साथ अखिल नेपाल क्रान्तिकारी ट्रेड युनियन जिल्ला महासंघ, दोलखाको प्रथम जिल्ला सम्मेलन सम्पन्न भएको छ । कार्यक्रममा पार्टी केन्द्रीय सदस्य तथा पूर्वी ताम्सालिङ ब्युरो इन्चार्ज जगतको प्रमुख आतिथ्यता, जिल्ला पार्टी इन्चार्ज यादव दाहाल, अखिल नेपाल क्रान्तिकारी ट्रेड युनियन महासंघ मध्य-कमान्ड संयोजक गोकुल दाहाल र पूर्वी ताम्साालिङ ब्युरो महासंघ संयोजक विनोद थापालगायतको आतिथ्यता सम्पन्न सम्मेलनले सरोजप्रसाद न्यौपानेलाई अध्यक्षमा निर्वाचित गर्दै ११ सदस्यीय जिल्ला समिति निर्वाचित गरेको छ । कार्यसमितिहरू उपाध्यक्ष जित थामी, सचिव रमेश थामी, सदस्यहरूमा कृष्ण थापा, सुदर्शन भुजेल, सुजन मग्राती, बाबुराम थामी, किसन थामी, सरोज थामी, भीम तमाङ र राकेश श्रेष्ठ रहेका छन् । नवनिर्वाचित जिल्ला महासंघ, दोलखाका अध्यक्ष न्यौपानेले १२९ औं अन्तर्राष्ट्रिय श्रमिक दिवसको तयारीमा समेत लागिरहेको बताएका छन् । नवनिर्वाचित जिल्ला समितिलाई बधाई तथा शुभकामना दिँदै ब्युरो संयोजक विनोदले मजदुरले व्यहोर्न परेका सबैखाले उत्पीडनको अन्त्यका निम्ति मजदुरले चौतर्फी प्रतिरोध गर्नुपर्ने र महासंघले त्यसको नेतृत्व गर्न तयार रहेको बताएका छन् ।

हार्दिक श्रद्धाञ्जली !

यस प्रकाशन गृहका पूर्व निर्देशक अनिल शर्मा विरहीका बुवा प्रेम नारायण सापकोटाको ९१ औं वर्षको उमेरमा यही चैत १३ गते दुःखद निधन भएकोमा रातो खबर प्रकाशन गृहले भावपूर्ण श्रद्धाञ्जली व्यक्त गरिन्छ । साथै शोक सन्तप्त परिवारजन प्रति हार्दिक समवेदना व्यक्त गरिन्छ ।

रातो खबर प्रकाशन गृह प्रा.लि. परिवार

भरपर्दो र सुरक्षित वैदेशिक रोजगारको लागि हामीलाई सम्झनुहोस् ।

Gulf Innovation Group Nepal Pvt. Ltd.

Kupandol, Lalitpur,
Tel : 01-5524006, 5527196, Fax : 5530694
Email : info@ gulfinnovationgroup.com
www.gulfinnovationgroup.com

राजस्व अनुसन्धान विभागको अनुरोध

तपाईको घर, छिमेक, टोल र समुदायमा कसैले कालो-धन्दा, अवैध समानको ओसारपसार, कर छली जस्ता क्रियाकलापबाट अकुत सम्पति कमाई आर्थिक अपराध तथा सामाजिक विकृति सृजना गरेको वा आयकर, मूल्य अभिवृद्धि कर, भन्सार महसुल, अन्तःशुल्क, गैरकर छली गरी राजस्व चुहावट गरेको व्यक्ति वा संस्थाको जानकारी हामीलाई दिनुहोस् । तपाईको नाम र ठेगाना गोप्य रहनेछ । तपाईले दिएको अमूल्य सूचनाले राष्ट्को ढुकुटी बढाउनमा महत्वपूर्ण योगदान पुऱ्याउने छ । तपाईले दिएको सूचना वापत कानून बमोजिम तपाईलाई पुरस्कृत गरिनेछ ।

टेलिफोन नं. : ०१-५०१००८५, ०१-५०१००५७, ०१-५५२७८८५, ०१-५५५१८०२

टोल फ्रि नम्बर : १६६० ०१ ५५००० (पैसा नलाग्ने सम्पर्क नं.)

राजस्व अनुसन्धान विभाग
हरिहरभवन, ललितपुर

ईमेल : info@dri.gov.np वेबसाईट : www.dri.gov.np

नेपाल सरकार
कृषि विकास मन्त्रालय
व्यवसायिक कृषि तथा व्यापार आयोजना
सल्लाघारी, महाराजगंज, काठमाडौं

यस आयोजनाको म्याद २०७५ साल असार १५ गते समाप्त हुने र अझै पनि कतिपय उपआयोजनाहरु कार्यान्वयनको विभिन्न चरणमा रहेका छन् । यसर्थ ती उपआयोजनाहरु समय सिमाभित्रै सम्पन्न गरी सम्झौता बमोजिम किस्ता भुक्तानी लिनु हुन अनुरोध छ । सम्बन्धित आयोजनाको समाप्ती पछि कुनै पनि अधुरो कार्यहरुको जिम्मेवारी दातृ निकाय, आयोजना र नेपाल सरकार कसैले पनि लिन नसक्ने भएकोले समयसिमा भित्रै सम्पन्न गरी भूक्तानी लिन सम्बन्धित सबैलाई अनुरोध गरिन्छ ।

१ वर्षे मुद्दति खातामा
आकर्षक ब्याजदर
११%
वार्षिक ब्याजदर

तपाईंको विश्वासलाई उच्चतम प्रतिफलको सम्मान

prabhu bank
बबरमहल, काठमाडौं, नेपाल । फोन : ०१-४७८८५००
इमेल : info@prabhubank.com । टोल फ्रि नं. १६६००१०७७७७
www.prabhubank.com

छिटो, छरितो, भरपर्दो, सरल

सस्तो दरमा डकुमेण्ट, पार्सल तथा कार्गो नेपालको हरेक ठाउँमा पठाउनु परेमा यती एअरलाइन्समा सम्पर्क गर्नुहोला ।

सम्पर्क: ०१ ४४८६१५७, ०१ ४४६५८८८ Ext. १०४, ११८,

Yeti Airlines
You come first
www.yetiairlines.com

Yeti Airlines operates 7 Jetstream-41 advanced turbo prop aircrafts catering to widest network sectors every day.

Yeti Airlines Domestic Pvt. Ltd. Corporate Office: Tilganga, Kathmandu, Tel: 4465888 Fax: 4465115 Reservations: 4464878 (Hunting Line), Kathmandu Airport: 4493901 Email: reservations@yetiairlines.com •Bhadrapur: 023-455232•Biratnagar: 021-536612•Tumlingtar: 029-575120•Janakpur: 041-520047•Bharatpur: 056-523136•Pokhara: 061-464888•Bhairahawa: 071-527527•Nepalgunj: 081-526556•Dhangadi: 091-520004
For any service suggestions, call 977-1-4465888 (Ext. 621) or email us at feedback@yetiairlines.com

निर्देशक : **गुणराज लोहनी**, प्रवन्ध निर्देशक : **भिमप्रसाद चापागाईं**, सम्पादक : **अशोकप्रसाद सुवेदी**, प्रकाशक : **रातोखबर प्रकाशन गृह प्रा.लि.**, कार्यालय : बागबजार, काठमाडौँ, email: ratokhabar@gmail.com, website : www.eratokhabar.com, मुद्रण : सुजल अफसेट प्रेस, बागबजार, काठमाडौँ